

Cesta do Bílovce a zase zpátky (aneb všechno bylo jinak, ale zase to dobře dopadlo)

Před tři čtvrtě na osm 14. října se ocitáme s Michaelou a Vladem Říšou, který se k nám přidal na Muzeu (a díky bohu vypadá o mnoho lépe než přednedávnm), na nástupišti 1b Wilsonova nádraží. Nejsme tam první, na lavičce se za nezvykle teplého dne už vyhřívá Franta Novotný. Za chvíli dorazili i Ondřej Neff, Honza Vaněk jr., Františka Vrbenská a David Mikulášтик.

Leo Expres vyjel na čas, aby také ne, byl první toho dne, dřív by se řeklo, že přijel přímo z výtopny. Rozsadili jsme se podle mého obmyslného rozpisu, který musel respektovat, že senioři budou na zlevněných místech a omladina na zbytku. V Lidových novinách jsem navíc našel své odpovědi v anketě *Knihy na mém nočním stolku*. Po tom loňském článku o Pavlovi Poláčkově, který v LN také vyšel v bilconovou sobotu, se z toho stává pěkná tradice. Viz str. 19.

Tři hodiny cesty utekly jak voda, v Zábřehu ještě přistoupili zasloužilí dinosauři Petr Konupčík a Pepa Vašát a za chvíli jsme ve Studénce šplhali do trambusu a nastupovali do osobního auta, jež nás dovezly až před hotel GTC. Tady teprve nastal ten pravý Bilcon. Františka s Honzou a Davidem pokračovali na náměstí ke katakombám, Františka proto, že její spolubydlící Daniela Kovářová už přijela (z Ostravy, kde byla tuším na srazu spolužáků) a měla mít klíč od jejich pokoje (to je na GTC snad jediná vada na kráse, že ke každému pokoji dávají jen jeden klíč), chlapci proto, že byli ubytováni jinde. My ostatní se nahrnuli do recepce, kde jsme se 1) dověděli, že naše

pokoje ještě nejsou uklizené a 2) že Vlado Říša někde vytratil taštičku s dokumenty a penězi, doufejme, že v autě. Volám Františku, ta to nebere, volám Pavlovi Poláčkově, aby to zařídil s řidičem. Zjišťujeme, že zrovna náš pokoj je OK, tak se jedeme s Mišou ubytovat. Právě když jsme ve výťahu, volá Pavel, že se Vladovy věci našly v autě, do toho se ozývá Františka, proč jsem jí volal... Vracím se výťahem neubytovaný zpět, abych uklidnil Vlada, a při té příležitosti se dovídám, že klíč pro Františku je uložený na recepci...

Nevšiml jsem si, jaké máme číslo pokoje, tak čekám na Michaelu a pak si s taškou plnou knih uděláme procházku ke katakombám okolo zámku. Po vstupním testu (zase jsem získal placku chytráka, M. tedy musela, aby měl SF archiv obě, získat tu druhou) jsme se propracovali k baru a dali si guláš, klobásu a ochutnali dýňový perník zdarma. (Sud piva k obecnému použití dal k dispozici i nedávný oslavenec Aleš Koval, ale doktoři mi zakázali bublinky a Miše pivo nechutná 😊) Příjemně osvěženi jsme vyčkali na tradiční Alešovo slavnostní zahájení conu, které jsem využil k předání knižního daru, neb na Alešovu klubovou oslavu k Lence Pilchové jsem se neodvážil.

Následoval program Aleše Kovala a Mirka Janáče *Fantasie v rockové hudbě*, my jsme ale zaslechli, že kostelní věž s loutkami Jirky Olšanského je otevřená jen do čtyřech, tak jsme se vypravili na náměstí. Už jsme zapomněli, kolik je to schodů, ale paní Aida, kapitán Nemo a sám Jules pokračování na str. 10

OBSAH

Cesta do Bílovce a zase zpátky	1	Návrat futurismu	20
Čtenářův průvodce po Interkomu	2	Uminění vizionáři	21
Hvězdný bulvár	3	Cesta ze tmy, cesta do tmy	22
Iain M. Banks: K čemu jsou zbraně	12	Časem s vědou – prosinec	24
První knihy tří sérií aneb Triton uvádí	15	Múzami zulíbaný rapl	25
Čítanka Neila Gaimana	16	Kulinářské cestování v čase	26
HorrorCon 2023	17	STOPAŘŮV PRŮVODCE PO GALAXII	27
Černá křídla Cthulhu	18	Za Piotrem Rakem	28
NA NOČNÍM	19	Svět ve stínu démonů	28

Čtenářův průvodce po Interkomu

K obsahu tohoto čísla

Vánoční nostalgie občas až přechází ve smutek, svět je od 7. října zase o něco podělanější, a obávám se, že to trochu proniklo i do nálady tohoto čísla. Ale nenechte se tím udolat, když budete pozorně hledat, zjistíte třeba, že po delším čase přinášíme obsažnou studii Jirky Grunta, po které dostanete chuť si znovu přečíst Bankse.

Na straně 15 se zase dovíte, že Triton na začátku příštího roku vydá druhé díly tří ze svých rozvydáváných sérií, Ivo Fencel nám připomíná, že vyšla obsáhlá *Čítanka Neila Gaimana* a nevímůžkolikáté pokračování *Černých křídel Cthulhu* od S. T. Joshiho.

Proběhl osmý ročník Horrorconu, letmo se o něm zmiňuji na straně 7, a pořádnou reportáž Petra Bočka na staně 17 nám spolu s fotografiemi Jiřího Šedy zaslala nezdolná organizátorka řečeného podniku Kristina Haidingerová.

Nejsmutnějším textem přispěl Ditmar Chmelař, náš polský přítel Piotr „Raku“ Rak už není mezi námi.

Zdeněk Rampas

500 Kč Předplatné i doplatné na 2023

Nedávno, když ke mně dorazily faktury za tisk a rozesílání Interkomu, jsem si všiml, že rozeslání nákladu jednoho čísla IK stojí o 150 Kč víc než jeho výroba, a to část nákladu ještě distribuují osobně, tedy zdarma.

Také jsem si spočetl, že zaslání jednoho Interkomu na Slovensko přijde na 76 Kč. A protože tisk jednoho IK vychází na 25 Kč, jeden Interkom na Slovensko přijde na 101 Kč. I když pojedeme v nouzovém režimu 8 čísel do roka, měli by slovenští předplatitelé platit místo dosavadních 400 Kč dvojnásobek, tedy 33 Euro.

Pro koho to už není únosné, může dostávat Interkom v barevném PDF.

Ale ani pro české abonenty to nevypadá dobře, výroba a rozeslání jednoho čísla vyjde na 51 Kč, doufejme, že vyjdeme alespoň desetkrát, a musíme zvednout předplatné na 500 Kč.

Platit lze přes konto u Fio banky, které má tu výhodu, že bez poplatků umožňuje poslat peníze i slovenským předplatitelům. Takže pro platbu z ČR použijte číslo konta: 2700397108/2010 a pro platbu ze SR IBAN: SK89 8330 0000 0027 0039 7108 (platbu zadejte jako vnitrostátní převod). Tedy 500 Kč (respektive 33 Euro, podle momentálního kurzu), pokud si nejste jisti, jak na tom jste s platbou za minulé ročníky, napište mi.

ZR

Odposlechnuto

Začínám si říkat, že bych těch osm knih *Mycelia* měl přečíst znovu. Abych je opět nepochopil, a to zcela novým způsobem.

VLAKODLAK

po velké diskusi KAVENA s XCHAOSEM o kosmologii Argenitového vesmíru

Moderní levice přesně a podrobně odpovídá na otázky, které nikdo nepoložil.

Grobenius

Proč Argentina nemá černé fotbalisty?

Protože nejsme film od Disneyho!

Javier Milei, argentinský prezident

Každý politik má tendenci u moci zůstat, žádný se jí nechce vzdát. Čím déle jsou u moci, tím horší výkon předvádějí, a to dokonce i v případě, že jsou pod veřejnou, demokratickou kontrolou. Německo Angely Merkel či Izrael Benjamina Netanjahua to jsou výmluvným příkladem.

Michael Romancov

interkom

INFORMAČNÍ SERVIS ČESKOSLOVENSKÉHO FANDOMU

číslo 12/2023 (369)

Adresa redakce

INTERKOM

Letecká 6, 161 00 Praha 6, ČR

e-mail: zrampas@gmail.com

<http://interkom.vecnost.cz>

Šéfredaktor

Zdeněk Rampas, MCL

Grafická redaktorka

Kristýna Benediktová

Redakční kruh

Franta Houdek, Jan Vaněk jr.

a Michaela

Autoři tohoto čísla

Petr Boček, Ivo Fencel, Grobenius, Jiří Grunt, František Houdek, Ditmar Chmelař, Ondřej Neff, Lenka „Jelena“ Příplatová, Zdeněk Rampas, Starknest, Petr Svoreň, jr., Jaroslav Veis

Fotografie

Katule, Daniela Kovářová, Petr Králík, Zdeněk Rampas, Starknest, Jiří Šeda

Sponzoři tohoto čísla

Jiří Doležal, Jiří Grunt, Petr Habala, Jan Haberle, Pavel Kavánek, Daniela Kovářová, nakl. Epoque

Vychází nepravidelně.
Uzávěrka tohoto čísla
byla dne 30. 11. 2023

ISSN 1212-9089

Všechny články a recenze

© INTERKOM

Hvězdný bulvár

Odposlechnuto

Slyšel jsem, že tu máte klub nostalgiků.
Máme, ale už to dávno není, co to bývalo.

KENJIRO

Nikdy nepodceňujte Joeovu schopnost všechno podělat.

Barack Obama o Bidenovi

Zákazník z pásma Gazy: „Nefunguje mi tu internet!“
Podpora na telefonu: „Zkusili jste propustit rukojmí?“

KENJIRO

Evropská levice chválí Hamás za to, že už nebude shazovat LGBTQ+ lidi z výškových budov. „Už nemáme žádné vysoké budovy,“ řekl doslova mluvčí Hamásu.

PRAASHEK

◆ ◆ ◆

● **12. října** je čtvrtek před Bilconem, vynecháváme Břežanku.
● **13. října** je pátek, takže v Plzni máme Pivocon, ale my se chystáme na výpravu do Bílovce na Bilcon, tedy až na Filipa a jeho ženský batalion, který je z větší části chorobný. Ale ještě předtím letos naposled sekáme zahradu a vůbec provádíme zazimování. Zima se blíží!

● **14. října** jedeme do Bílovce, více na str. 1 a dál.

● **16. října** vyrazíme ke Kosatíkovým na koncert Aleny Hönigové. Pavel Kosatík o něm napsal: „Přítel Petr Králík laskavě nafotil koncert Aleny Hönigové, přivezla si sto let starou kopii piana z 18. století a hrála pražskou hudbu z doby kolem roku 1800, Václava Jana Křtitele Tomáška apod. Výhodou tohoto domácího hraní je nejen to, že z toho metru dvou je víc a líp vidět a slyšet, ale že to umělce pudí i ke slovní komunikaci s obecností, takže se skoro vždycky kromě hudby dozvíme i spoustu dalších věcí. A když umělkyně nespěchá, po koncertě se dál pokračuje třeba i rozborkou a sborkou nástroje, jako trochu tentokrát. V hudbě život Čechů, díky ní se setkáváme.“

● **17. října** BBC ve snaze o neutralitu ne nazývá Hamás teroristickou organizací (místo toho asi mluví o radikálním hnutí). Jdu blejt, velebnosti.

● **18. října** valím na Italský kulturní institut do Šporkovy ulice. Klára Löwensteinová čte Mírové pohádky a hraje si s dětmi. Ty z blízké školy nedorazily, takže akce byla velmi komorní, navíc asi polovina z nich (tedy dvě) patřila k italskému personálu nebo možná šlo přímo o děti pana velvyslance, takže jim čeština dělala trochu problém. Já a básník/spoluautor Petr Borkovec jen mírně asistujeme.

Před začátkem zjišťuji, že pořadající paní Letizia Kostner byla u Kosatíkových na bytovém symposiu o Santinim. I jinak byla docela informovaná a její čeština je

skvělá (jak jsem se později dověděl, žije zde od roku 1992). Když jsme mluvili o příští Klářině knize *Ostrov mýtů* o stopách antického Řecka na Sicílii, plácnul jsem, že autorka Giuseppina Norcia je taková česká Petiška, a ona to hned probírala, protože překládala do italštiny knihu Eduarda Petišky, tuším o Praze či golemovi. A asi nejen toho, přeložila i Saturnina.

Po večírku zbyly sušenky, počítalo se s více dětmi, tak jsem dostal výslužku jak u Vilmy nebo nedávno u Korejců, neplýtvat jídem je in: Společně to dáme, nic tu nenecháme.

Zpět jsem se z Malostranského náměstí na metro Malostranská vracel okolo sedmé. Tram to poskakovala snad deset minut, čekal jsem, že na Klárově uvidím policajty, jak zdržují dopravu kvůli dokumentaci nějakého nakráplého blatníku, ale nikde nic. Až jsem uslyšel hlasitého telefonistu: ... přijedu o chvíli později, pochodovali tu nějaký zkurvený Palestinci... Tady je zdá se svět ještě v pořádku :-)

● **19. října** pílíme Na Břežanku, já oklikou přes Čáslavskou pro Pevnost a XB-1. Cestou mě napadlo, zda budeme opět v Loveckém salonku, že už nás dlouho nepřestěhovali. A vskutku, jen jsme vstoupili, už nás vrchní dirigoval přes celý sál do salonku Hudebního. Tam seděl Pavel Březina, Vláda Kejval, Richard Šusta a Franta Novotný, za kterým jsme hlavně přišli. Ostatní ostatně velmi rychle pod nejrůznějšími záminkami vy-smahli, poslední Richard, který si ode mne koupil druhý díl *Deníku 2038* a informoval nás, že čtvrtý díl jeho série *Válka me-mů* je nadohled.

My si pak povídali s Frantou o Bilconu a jeho pamětech a užívali si zvěřinových hodů, kančí na česneku se špenátem a brknedlíkem bylo skvělé, ani dančí řízek s vlašským salátem nebyl špatný, ale měli jsme si dát toho kance 2x 😊

● **20. října** hlásí tiskárna, že termín expedice Interkomu číslo 11 bude ve středu 25.

● **21. října** se od rána chystám napsat Leonidu Křížkovi ohledně schůzky Klubu Julese Vernea, když tu náhle dorazí mail od Richarda Klíčnicka, o kterém jsem si myslel, že ještě dlí ve Frankfurtu: Již ve středu se můžete těšit na povídání – schválně nepišu přednášku – Pavla Noska o Kájovi Saudkovi. Pavel

se nechal přesvědčit, aby zavzpomínal na začátky svojí doslova osudové známosti, a já mu slíbil, že na něj budeme hodní a milí. Účast přislíbila i pí Saudková, manželka Kájova, čili večer slibuje skutečně věrohodné informace z první ruky.

Tak se na všechny těším. Richard

P. S.: Omlouvám se, že až nyní, ale Frankfurt byl hektický.

● **22. října** dokončuju dětskou knihu *Ostrov mýtů* o vlivu antických Řeků na Sicílii.

● **23. října** jsem vyrazil do Tritonu, neb jsem se doslechl, že tam bude velký šéf. Asi už jsem ve Vykáňské dlouho nebyl, protože taška s recenzními výtisky byla docela těžká. Nechal jsem místo nich v redakci nějaké knihy, které jsme vydali s Jardou Olšou, jr., a po velmi dlouhé době jsem poklábol se Stasem. Pak jsem se předsunul do vedlejší kanceláře a zdržoval od práce Moniku a Lenku.

● **24. října** vyrážíme s Michaelou poobědvat na Břežanku, abychom také někdy potkali mladšího synka. Pak pokračujeme ke Kristin Olsonové do Litagu, mají tam nového spolupracovníka, tuším Marka.

● **25. října** nastalo KJV s Pavlem Noskem věnované jeho spolupráci s Kájou Saudkem. Ukázalo se, že ani Pavlův notebook nemá HDMI zdířku, slot, správně asi konektor. Leonid chtěl zase běžet pro svůj, ale až se posilní, čtyři patra jsou... čtyři patra. Naštěstí Filipa napadlo, že by do Leonidova bytu mohl vyběhnout on, a tak i učinil, takže jsme začínali skoro včas. Pavel promítl spoustu Kájových mnohdy nikdy neuveřejněných obrázků, náčrtů a originálů před různými cenzorskými či nakladatelskými úpravami. Z gigantického Kájova díla preferoval výběr z toho, co vzniklo pro potřeby Speleologické společnosti, ale nejprve nám ukázal rockový časopis *Expres*, na jehož obálce poprvé uviděl Kájovu kresbu. Také jsme se dověděli, jak se s ním seznámil. Někdy v roce 1968 měl vyjít komiks *Muriel a andělé*, na který brala Mlada nevcha předplatné. Když dlouhé měsíce nevycházela, zeptal se Pavel v redakci, co se děje. A tam mu řekli, ať se se stížnostmi obrátí na pana Saudka, že je v telefonním seznamu ☺. Ze schůzky jsme odcházeli plni vděčnosti k našemu předsedovi, kterého napadlo Pavla pozvat a pak umluvit, aby přišel. Až dodatečně se na modrém nebi naší všeobecné spokojenosti objevil mráček v podobě zjištění, že Pavlovi bylo před pěti dny osmdesát a my mu ani nepopřáli.

A mezitím v Bruselu Ústavní výbor EP odhlasoval zrušení práva veta a odebrání dalších kompetencí evropským státům.

Jednoho tak nějak hned napadne, že kdyby už dnes byly národní pravomoci včetně zahraničních, bezpečnostních a obranné politiky v Bruselu, tak Ukrajina neexistuje (soudě tedy podle prvních reakcí Německa a Francie).

● **26. října** mě Michaela vytáhla do Pedagogického muzea ve Valdštejnské na končící

výstavu **Pravěk, k tabuli!** Jak si pračlověk cestu do škol našel. Její název mi přijde celkem všeřikající, takže se zdržím jen u jedné maličkosti, u které ani nevím, zda byla součástí výstavy, nebo je vystavena trvale. Šlo o panel s klasickou sociologií dějin, zcela dole bylo několik výjevů z doby prvobytně pospolné až po kmenové uspořádání, nad tím nějaké dění na březích Nilu s pyramidami v pozadí a s boční popiskou *Otrokářství*. Výše následoval pohled na středověké měšťany a zemědělce s rytířem uprostřed (popiska *Feudalismus*), a ještě nad ní hemzení dělného lidu, výjev z kolonií a tank (popiska, jak jistě tušíte, *Kapitalismus*). A zbývá už jen nejvyšší úroveň s popiskou *Socialismus*, na které zemědělec na traktoru bez střechy (asi kabriolet :-)) rozorává meze vedle nějakého hutního provozu s inženýrem za rýsovacím prknem a dětmi jásajícími v průvodu nebo ošetřovanými usměvavým lékařem v bílém plášti. Naše ročníky takových věcí viděly milion, takže bylo na jedné straně velmi snadné okolo panelu přejít bez povšimnutí, nicméně na druhé nás režim vycvičil k jisté vnímavosti a pozornosti (s jakou se třeba dnešní mladí neopovažují vyslovovat některá slova), takže jsem rychle postřehl několik nesrovnalostí. Místo rytíře (dokonce s německým křížem) bych v oddílu Feudalismu čekal spíše Jana Žižku a ten tank o epochu výše zase neměl rudou hvězdu. Vysvětlení mi rychle poskytla Michaela (které zase bylo divné, že socialistické děti nemají pionýrské šátky), když našla rok výroby učebni pomůcky: používala se za Protektorátu v roce 1942. Tak až mi někdo bude říkat, že Hitlerův režim nebyl socialistický, že jen nestihl nebo zapomněl přejmenovat NSDAP (Národně socialistickou německou dělnickou stranu), tak už budu vědět, že měl k socialismu stejně blízko (nebo daleko) jako ten sovětský.

● **27. října** nás navštívili (a pro knihy se zastavili) Sargo a Garik, popovídali jsme si o včerejší výstavě, a při prohlížení fotek z mého mobilu se ukázalo, že ji Garik už absolvoval v rámci školního výletu.

● **28. října** si v Praze přišli na své milovníci chlupatých fantasy převleků. Uskutečnila se zde akce *Fursuit Halloween Prague*. Lidé s tímto zájmem se převlékli do výrazných, často velmi propracovaných kostýmů antropomorfních zvířecích postav.

Jo a také se slavilo 105. výročí ČSR/ČR.

● **29. října** na poslední chvíli vyrážíme do Letohrádku Hvězda na výstavu s podivným názvem *Protisvěty Ladislava Fukse*. Celkem zdálilá akce se spoustou dobových fotografií, i dva odkazy na Honzu Poláčka se našly. Vrátili jsme se docela ucabrtaní, je to přeci jen spousta schodů.

● **30. října** proběhl u Kosatíkových koncert Pavla Voráčka, který v těchto dnech nahrává v Českém rozhlasu kompletní cyklus dvatřiceti Beethovenových sonát. Přišla s ním i mezzosopranistka Michaela Zajmí a společně uvedli *Pisně milostné* od Viléma Blodka. Pavel později na FB napsal, že ty *Blodkovy*

písně třeba většina včetně něho slyšela poprvé. A Beethoven, to byla jízda nebem i peklem, hrůza i naděje se prostupují celou dobu.

Po koncertu jsme klábosili o knihách s Alenou Hönigovou, Bohoušem Šírem a jeho manželkou imunoložkou. Se svou knihou *Nikdy není pozdě na šťastné dětství* se zastavila Beatrice Landovská a zajímavé bylo i povídání paní Bursíkové, která se nedávno zúčastnila výcviku aktivních záloh.

● **31. října** s Michaelou jdeme do Galerie Kooperativa na výstavu Mařákovci. K vidění bylo i pár pěkných Kavánů.

Den bloudění

● **1. listopadu** nesu pro Šimonu Löwensteinovou druhý díl *Deníku 2038* do Celetné, ta je celá nějak přestavěná, dveře přečíslované a nějaká spousta nových schodišť, v jednu chvíli jsem se dokonce ocitl v zázemí restaurace U Supa. V nouzi nejvyšší jsem zavolał Miriam L., která zrovna učila, a k velké radosti a legraci žáků mě šla hledat. A nakonec našla a převzala balík, který v pátek poveze do Chebu.

Odpoledne jsme se vydali na další shromáždění na podporu Izraele, následkem nějakého informačního šumu jsme se ocitli u Muzea pod ocasem, kde nebylo ani živáčka, tedy pár jich tam bylo, ale žádný neměl izraelskou vlajku. Tak jsme se pěšky vydali od Sv. Václava k Janu Husovi, kde už půl hodiny probíhaly hebrejské modlitby a politické proklamace, po konci Filalova proslovu, ze kterého jsme zachytili jen závěr, hořekovala zmocněnkyně pro lidská práva Klára Laurenčíková nad rostoucími projevy antisemitismu v Evropě a přitom si přihlížela vlastní polívčičku používáním termínů jako předsudečná nenávisť. Předpokládám, že se po zbytek pracovní doby věnovala usnadňování migrace dalších antisemitů do Evropy.

Plánovaný herní večer se následkem malého počtu účastníků změnil v intimní kroužek, Bidlo měl fotbal, Honza Vaněk jr. rýmu, Sargo a Jára – darmo povídat... Takže jsme probrali pár knih a já něco pověděl o Bilconu.

V diskusi na Nyxu o přednostech papírové knihy napsal ZCR: *Představa křišťálové krychličky 10x10x10, v níž je nejpokročilejší technologií zapsáno celé vědění lidstva, mě vlastně neskonalé děsí, protože k těm informacím se lze dostat zase jen s pomocí nejpokročilejších technologií – a to předpokládá uchování a předávání takového monstrózního objemu know-how, že stačí, aby byl ten obrovský obslužný řetězec přerušen v jakémkoli bodě – a je vymalováno.*

Na to reagoval Petr Sládek (PES):

Vždyť o tom je snad jedna celá SF povídka (tuším a hádám matně Asimov popř. Clarke), kde to začíná tím, že všechno vědění světa uspořádáno, zdigitalizováno, zaindexováno, uloženo... akorát se k tomu nikdo nedostane, protože se ztratil Klíč klíčů (tuším, že v EN by se to jmenovalo nějak Master key či tak nějak).

Nakonec tuším ZCR zjistil, že jde o povídku Hala Drapera: *MS Fnd in a Lbry* (1961)(wiki) a já si vzpomněl, že ji v osmdesátkách přeložil Jirka Markus. Brzy ji uveřejníme :-)

● **2. listopadu** máme Dušičky, z Ostravy mi volá Aleš Koval a přináší smutnou zprávu, včera zemřel Piotr Rak, dinosaur

a jedna z největších postav polského fandomu. Více na straně 28 Dittmar Chmelař.

● **3. listopadu** sleduju film *Samuraj* s mladým a krásným Alainem Delonem z roku 1976, v pařížském metru ani na ulicích není jediný Arab nebo černoch, tak si můžeme udělat představu, kdy tam ta výměna obyvatelstva začala.

● **4. listopadu** dočítám *Sudetenland* a po čtvrté hodině poslouchám na českém rozhlasu *Knížky Plus*, nejprve se dovidám, že tenhle nový Kotleta podepsaný jako Kyša je první na žebříčku prodejnosti. Pak následovala tradiční debata o fantasy s Vil-mou, Áňou z papíru a Jiřím Štěpánem.

Diskutují spisovatelka fantasy knih a držitelka Magnesie Lityery Vilma Kadlečková, knižní influencerka Áňa z papíru neboli Anna Čížková a Jiří Štěpán, redaktor sci-fi knih z nakladatelství Host. Odpoví na to, jak si v současnosti vede fantasy žánr? Podařilo se mu zbavit se nálepky „brakové literatury“? Kteří autoři ve svých fantasy knihách přinášejí důležitá společenská témata současného světa? A proč vůbec fantastiku číst? Moderuje Karolína Koubová.

Po páté se vydáváme do Stanic za Dášou Heřtovou a Petrem Svoreněm probrat, co se přihodilo od poslední, a popíchnout našeho esejistu Pětu k textu pro Interkom číslo 12.

Ochutnali jsme také pardubické pivo uvařené podle 3000 let starého receptu, poťazmo receptu odvozeného ze sedliny na dně nedávno objeveného bronzového keltského obětního kotle. Vizte obrázek výše.

● **5. listopadu** jdeme do Národní galerie na komentovanou prohlídku obrazu Jakuba Schikanedra *Vražda v domě* doplněnou o ukázkou přípravných prací v salonku morbidně nazvaném *Připrava na Vraždu v domě. Kresebné studie*. Pak jsme prošli ještě celé čtvrté patro paláce, málem mi upadly nohy.

● **6. listopadu** vyrazíme s Michaelou do Faustova domu na vernisáž výstavy *Krávoviny* čtyř artherapeutek.

Inka nám nějak zapoměla říci, že druhý den hraje s Petrem v představení *Stopařova průvodce*, stěžovala si sice, že se

kvůli své čtyřroli musí velmi často převlékat či měnit kostým, ale že jde o toto představení a už v úterý, mi nedošlo, ale možná jsem ji jen nepustil ke slovu, někdy si připadám ukecaný jak lidlo nebo Ricarderon. Více o představení na straně 27.

● **7. listopadu** v opravdu vhodně vybrané datum jsme se na den vrátili do středověku, když jsme následkem plánované odstávky zůstali čtyřadvacet hodin bez vody. Naštěstí nám svou milou přítomností pomohl odehnat chmury z čela náš vědecký redaktor Franta Houdek, který se na zimu vrátil z Telče do Prahy.

A večer rozesílám pozvánku na 20. listopadu k Vilmě, do Prahy přijede Alena Kastnerová, a tak je stále se na co těšit.

● **8. listopadu** se v Balounově restauraci U břízy scházejí čtenáři a pamětníci *Světelných roků*, Dana a Dalibor Čápo, Standa Čermák, který donesl právě vydané 599. číslo SR, Slávek Švaichouček, Vláďa Widtmann a Libor, který nás podaroval odznaky s ertarskou hvězdou, které k této příležitosti vyrobil. Já se tradičně pochlubil svou knižní produkcí a Dalibor, pokud jsem dobře slyšel, líčil famózní včerejší představení *Stopařova průvodce po Galaxii*, ve kterém hráli Petr a Inka. (Rovněž str. 27)

Okolo deváté nás vyhnal hluk, kde jsou časy setkávání v tamějším salonku, který dělal pobyt přece jen snesitelnějším. Balounova restaurace u Břízy nejspíše nekrachuje hlavně díky kuchaři; takhle dobré „domácí bramborové noky s vepřovou panenkou, hříbky, smetanou, rukolou a parmazánem“ jinde nedostanete (určitě ne za 235 Kč).

Dana a Dalibor mě pak doprovodili k metru, cestou jsme si dopověděli alespoň část toho, co v hlučné hospodě nešlo. Akustické prokletí ale nekončilo, ve stejném vagónu se mnou jela Darth Zira, která svým pronikavým skřehotáním snadno přehlušila dopravní lomoz a zcela mě připravila o možnost soustředěného čtení. Zbytek cesty jsem strávil s Milanem Fibigerem, který se vracel z sychty v malířské škole (kde učí).

Nedá se stihnout vše, 8. a 9. listopadu byly ve Smetanově síni Obecního domu provedeny pod vedením šéfdirigenta Tomáše Braunera *Planety* anglického skladatele Gustava Holsta, které byly pro Johna Williamse velkou inspirací k hudbě pro *Star Wars*. <https://www.youtube.com/watch?v=Isic2Z2e2xs>

● **9. listopadu** začal v Bratislavě 30. Mezinárodní knižný veletrh *Bibliotéka*, který potrvá až do neděle 12. listopadu. Pár prá-

tel ze Slovenska se kvůli tomuto souběhu neobjeví na HorrorConu.

Já kolem páté vyrazím alespoň do Slovenského domu na 94. literární večer *Slova mají křídla*. Obtěžkán taškou slovenských knih pro tamní knihovnu dorazil jsem asi deset minut před plánovaným začátkem. Hned u vchodu do sálu jsem narazil na ředitele Vladimíra Skalského, a zatímco jsem mu nakládal knihy, dorazil i Petr Stančík se zajímavě vonící krabičkou. Sedli jsme si k jednomu stolu, u kterého jsem se pak dověděl, že právě dorazil ze křtu pátého dílu své knihy pro děti ze série *H₂O (H₂O a zkáznosný prstenec)* a v krabičce jsou pečené brambory, které nějak souvisí s dějem knihy a na křtu se podávaly. (Podobné krabičky jsou

teď čím dál častější, už nejen u Vilmy, ale nedávno i na recepci u Korejců a křtu knihy u Italů. Heslem dne je zřejmě Jídlem neplýtváme!).

Chvilku jsem s Petrem řešil, zda si už tykáme, a dospěli jsme k tomu, že se nejspíše roky známe, v době prvních Parco-nů žil v Hradci Králové a působil v tamním SF klubu AB. Půjčil mi čerstvě pokřtěnou knihu a já mu na oplátku ukázal japonskou *Antologii české SF*, aby viděl, pro jaký podnik jsem z něho nedávno vydyndal povídku. Pak se k nám ještě přidal Radim Kopáč, editor nové knihy o českém literárním hororu *Příšerná hostina*, kterou jsem si od něho nechal podepsat, a ten nám představil vedle sedícího (prokletého básníka) Kamila Prince, ten se během večera staral u piana o hudební složku hrou a místy až operním zpěvem mně zcela neznámých písní.

Povídali jsme si pak skoro půl hodiny, zmínil jsem například, že na přednášce o obrazu *Vražda v domě* kurátorka přečetla jednu báseň z Kudláčova výboru s tím, že mohla Schikanedra inspirovat, protože vyšla jako reakce na fámu, že se do Prahy přestěhoval Jack Rozparovač, a i časově by to odpovídalo. Později jsem se dověděl, že čas na náš potlach vybyl díky tomu, že se čekalo na posledního hosta večera Filipa Renče, který ale nedorazil. Pozván byl, protože přispěl povídkou do další hororové knihy *Fontána strachu*. Chyběl i druhý moderátor Dušan Spáčil, toho ale sklátil covid, takže vše musel odmluvit Lubor Falteisek. Ani jeho mluvní kapacita však není nekonečná, takže se Stančík a Kopáč dostávali ke slovu častěji než obvykle.

Tématem včera bylo tajemství, hrůza, strach, šílenství, ale semlelo se kdeco. Třeba o zvláštním vztahu Čechů k hororu, když národního svatého mučedníka nechal zavraždit jeho bratr, který pak vyjednal (a financoval) jeho kanonizaci. Směrem k hostitelům Petr poznamenal, že Slovinci žádného svatého nemají, protože nepochopili, že je věc třeba podpořit i finančně. Ale hlavně se mluvilo o osobním vztahu k hororu a o vlastních zajímavých prožitcích. Stančík navíc každý místopisně přesněji určený horor doprovodil historií domu či místa, kde se odehrával, došlo i na bývalé ředitelství VÚMSu na Hradčanském náměstí, kde Antonín Svoboda stavěl jeden z prvních československých počítačů. Petra Svobodův dobrodružný

život zajímal už dřív, a nadchlo jej, když se ode mne dovědě, že zemřel jako amatérský vulkanolog při pozorování výbuchu sopky St. Helen v roce 1980. Tak o něm třeba časem napiše.

Přede mnou seděla nějaká mně neznámá posluchačka se značně užvaněnou kamarádkou či kolegyní, která zjevně trpěla obsesivní potřebou všechno komentovat, uvádět na pravou míru nebo alespoň doplňovat. Prvně jmenovaná se tomu pokoušela čelit tím, že se snažila řečí těla naznačovat, že chce poslouchat spíše slova z pódia, a určitě jí musela bolet záda a krk, jak strnule hleděla na Falteiska a jeho hosty ve snaze nezavdat očním kontaktem záminku k další komunikaci. Nebylo jí to ale moc platné, kdyby dotyčná spolusedící byla schopna pochopit takové jemné signály, zjevně by jí také došlo, že má držet klapačku.

Vydržet to mi pomáhaly voňavé zapečené brambory se sýrem a zeleninou, které Petr nabídl ke konzumaci a kterými jsem si rozšiřoval radost z poslechu.

● **10. listopadu** píše Pavel Kosatík, že další koncert bude v úterý 21. 11. od 19 hodin a že bychom tam měli napevno domluvit lednové termíny Lema a Keplera plus podrobnosti k tomu.

HorrorCon

● **11. listopadu** odpoledne vyrazím na 8. ročník HorrorConu. To no Stiffel dal letos přednost bratislavské *Bibliotéce*, tak jsem s návštěvou conu trochu váhal, ale měl jsem tam domluvenou schůzku s Honzou Vaňkem jr., a proti svému zvyku jsem si na webu předem přečetl program, kde jsem se dověděl o účasti Ivo Fencla, kterému jsem chtěl donést nějaké knihy, a to už mou lenost převážilo.

Cesta na druhý konec města byla trochu hororová, přšelo autobusy mi nejprve ujížděly a pak měly zpoždění, na což plynule navázalo i metro, ale za necelou hodinu jsem stál před restaurací Kotelna, kde už vše bylo o mnoho lepší.

Usměvavá tmavovláška mě našla v seznamu hostů (je to tak správně, nebo bych měl psát hostů a hostek?), dala mi aktualizovaný program a prodala placku conu, v šatně se mi podařilo nacpat kabát do hustého štrúdlu ostatních a s taškou plnou knih jsem se vydal do prvního patra, kde si o hororu povídal Martin Jiroušek s J. Hlubkem. Byl to pořad, který podle webu měl začínat až za hodinu a jako třetí se měl na pódiu vyskytovat Ivo, o kterém jsem se dověděl, že **jako loni** nepřišel (hororisté mají dlouhou paměť, dej si na to pozor, Ivo).

Posadil jsem se vedle Františky Vrbenské a Andulky Šochové a zaposlouchal jsem se do výkladu Martina Jirouška. Přišlo mi, že by mohl uzavřít registrované partnerství s Borísem Hokrem, alespoň co se týče stejně deformovaného pohledu na vztah science fiction a hororu u jednoho a fantasy u druhého. Dle Jirouška byla science fiction za bolševika něco jako Svaz zahrádkářů, vlastně nejen trpěná, ale i podporovaná, protože rakety a komunismus, kdežto horor byl pronásledován jako buržoazní a kapitalistický úpadkový žánr. Ve svatém nadšení asi zapomněl na vydání *Tiché hrůzy*, *Lupičů mrtvol*, *Stráže u mrtvého* či *Reje upírů*...

Napadlo mě, že lépe využiju čas do Honzova příchodu pokecem u stánků *Gnóma* Jakuba Němečka a *Carcosy* Milana Žáčka, které byly letos umístěny rovněž v prvním patře, kam jsem snad loni ani nezavítal. Jakubovi jsem se pochlubil *Deníkem 2038* a koupil u něho sběratelské vydání *Písně, kterou se objasňuje svět a Na lovu kvizonů*, Milan vydal dalšího Marka E. Pochu, který byl rovněž na stánku přítomen. Nepoznal jsem ho hned kvůli muslimskému plnovousu, prý přestává psát a bude se věnovat islámu. Přemýšlím, čím chce šokovat příště, napadají mě jen věci, které by se měly číst až po dvaadvacáté hodině.

Mezitím se podařilo Jirouška a spol. vypudit z pódia a nastoupila Hanina Veselá s pořadem o fotografování ve strašidelných domech *Fenomén Urbexu a strach*, ale to už byl čas na setkání s Honzou. Ten přišel v respirátoru, něco na něj leze, takže jsme si jen vyměnili knihy a Honza se vydal zpět do postele. Já se pak ještě vyšplhal do patra ke stánku Carcosy, kde jsem si pořídil horor *Sukuby* a brněnský fanzin milovníků křochův a geometrie *Černý flór*. Pak jsem zašel na posledních deset minut promítání nějakého snad španělského zombie hororu, pozdravil se s vrchní organizátorkou Kristinou Haidingerovou a vydal se domů pracovat na Interkomu 😊

● **13. listopadu** dorazila pozvánka na Vánoční večírek Epochy, budu tam (bzučet) s holtrem 😊

● **14. listopadu** poslal Jirka Grunt recenzi o Banksovi, okolo které jsem začal budovat poslední číslo letošního Interkomu.

● **15. listopadu** dorazila pozvánka na KJV a recenzní výtisky od Laseru, začínám číst *Černou tmu zapomnění*.

● **17. listopadu** se jdeme v kurevské zimě podívat na Letnou, kde přistál vrtulník Black Hawk pro Ukrajinu. Dostal jméno Čestmír, podle Ivana Adamoviče na památku pradávného SF seriálu. První den se vybralo asi pět milionů, což je pěkné, ale je to jen dvacetina potřebné částky.

Večer se hádám, že neexistuje české slovo odřez, nepočítal jsem s našimi silničáři (a Wikipedií). Kéž by jim uklízení sněhu šlo tak dobře jako slovtvorba.

Odřez je název pro těleso komunikace v místě, kde přechází zářez v násyp a kde je v příčném řezu část v násypu a část v zářezu.

Wikipedie

Mezitím v Open AI odvolali z vedení Sama Altmana. Spíš než obvyklý boj o moc a peníze šlo o spor mezi těmi, kteří měli a mají za to, že firma postupuje ve vývoji umělé inteligence moc rychle a nezodpovědně, a těmi, kteří nechtěli vývoj regulovat a brzdit. Kupodivu zvítězil hlas rozumu, který kdysi předsvědčil USA, že je třeba vyrobit atomovou bombu, protože není autorita, která by to zakázala všem zemím. A s AI je to stejné, pokud si demokracie uloží nějaká (bezpečnostní) omezení, je zcela jisté, že Čína a Rusko nebudou jejich obavy sdílet... Možná o Altmanovi jednou natočí film jako o Openheimerovi.

● 18. listopadu otročím na dalším čísle IK.

Perný týden

20. listopadu uspořádala Vilma večírek u příležitosti cesty Aleny Kastnerové do Prahy na nějakou gerontologickou konferenci. Zasloužila si to za své knihy *O líné babičce* a *O nevyřádném dědečkovi*.

Protože po večírkové noci následoval běžný pracovní den, přišli jsme už o páté, Vilma měla vše hotové, kotlík s cca osmi litry norské rybí polévky příjemně hřál a voněl, takže jsme v klidu pohovořili o životě a prolistovali knihu *Krev, monstra a cukroví*, ke které Vilma navrhla sadu úžasných pohlednic, které nakladatelství Epoque používá k propagaci knihy. Než přišli další hosté, měl jsem v sobě první dvě misky polévky.

Pak postupně dorazili Honza Vaněk jr., Jolana s Honzou a dvojčaty, hostitel Martin, Viktor s Danielem, který si okamžitě Martina přivlastnil, aby s ním probral nějaké problémy 3D tisku, Bára, která mobilem popsala Davidovi místní rozkoše tak barvivě, že také brzy dorazil, stejně jako Liba workoholička, klan E. – Milena s Martičkou a Edou, který přivedl svou Lucii, někdy v polovině seznamu z města dorazila i Alena s krabíci originálních brněnských čokolortiků a asi poslední se z nějaké gymnastiky vrátila Vilmina schovanka Valerie.

S Davidem jsem probral nějaké taje InDesignu a o Valerii mi Martin prozradil, že pracuje s Blenderem, pokusím se ji trochu zaměstnat. Také jsem se mu svěřil s několikadenním hledáním nějakého elegantního důkazu Vivianioho teorému, Martin si ani nepotřeboval udělat náčrtek, a bez toho, že by se trápil Pythagorem nebo siny a cosiny, našel za dvě minuty řešení přes plochy trojúhelníků... Mimochodem koukněte na https://cs.wikipedia.org/wiki/Vincenzo_Viviani, ten chlapík byl docela zajímavý, a také žák Galileo Galileja a Evangelisty Torricellioho.

Šedem hodin uběhlo jako voda, a protože Míkovcovi ani Hraníčkoví se tentokrát nemohli zúčastnit a prodloužit nám večírek společnou zpáteční cestou, vydali jsme se MHD do Ruzyně.

● 21. listopadu se vydávám sám, Míša na tyhle moderní ujetosti není, na „koncert“ *Škrábanice* Michala Rataje a Jaromíra Tylta ke Kosatíkovým. Cestou přibírám Viktora Janiše a prozřetelně odmítám nabídku JWP, že nás někde naloží...

Pavel o tom večeru napsal: „Byl to večer na rozhraní hudby a zvuků, jak to asi sluší našemu letopočtu, a já jsem si představoval, jestli jednou hudbu opravdu budeme běžně slyšet ze samé přírody, jak o tom Cage sníval a jak to v té přírodě Bůh patrně slyší. My zřejmě nejsme boží, ale čím víc dobrého bychom v sobě dokázali mít, tím víc té hudby bychom mohli

škvírkou přiznaslechnout, však je vždycky všechno, v umění i v životě, hlavně o citlivosti.

Mám rád, když člověk dozraje do své vlastní plné podoby, a pánům se to podařilo. Jaromíra jsem poznal ještě jako divočáka rozevlátého, včera mně připomněl, že jeho první rozhovor pro noviny v roce 1990 jsme dokonce dělali spolu, dnes je z něho chlap, jehož záběr se z prapůvodní poezie rozrostl do prózy, esejistiky, překladů, historie umění atd. A všechny ty věci, které dává z ruky, jsou vnitřně pevné, je na ně spolek, třeba ten *jeho* art brut byl před pár lety skoro čistá exotika, ale on dokáže, pokud se tak už nestalo, že se i tenhle druhdy okraj začlení do obecně vnímané sféry imaginace.

Michal Rataj kromě mnohého jiného kdysi složil hudbu k *Českému století* a zažil při tom chudák různé naše celonoční tvůrčí pařby s Robertem Sedláčkem, které jsme oba hodně prožívali, Michal nás vždycky krotil duchaplně a statečně. Jeho hudbu zdaleka nemám naposlouchanou celou, ale když se do toho dávám, skoro vždycky zjišťuju, že tam jde o všechno. Navenek hlavně racionalita, ale vevnitř velké množství emocí, ale to třeba J. S. Bach ve své době musel asi působit podobně. Hudba je podivuhodná, podivuhodná, podivuhodná.“

Před koncertem jsme s Viktorem, který se hned vrhl do průzkumu Pavlovy knihovny, popovídali s Bohoušem Šírem, tentokrát také dorazil bez manželky, leč ta byla na nějakém imunologickém kongresu, a pak i s JWP, který dorazil asi s půlhodinovým zpožděním. S Pavlem jsme probrali lednové termíny přednášek o Lemovi a Keplerovi.

Na zpáteční cestu JWP laskavě odvezl Viktora na metro Petřiny a mě až domů, kde jsme pak s Míšou ještě asi do tří klábosili, neviděli jsme se odhaduju tak od Jirkovy svatby, když tedy nepočítám pár slov v hektické atmosféře Světa knihy.

● 22. listopadu vstáváme poměrně pozdě a vzpamatováváme se z noční návštěvy JWP. Po páté se pak vydáváme do MATU na schůzku Klubu Julese Vernea. Ač jsme dorazili docela brzy, už nás tam čekal Robert Rameš. Pochlubili jsme se mu prvním dílem *Vinnetoua*, který teď vydal Albatros se všemi dostupnými ilustracemi Zdeňka Buriana k tomuto tématu. Tedy i jejich variantami kvašem či perokresbou, což občas vede k tomu, že je tam jedna scéna vyobrazena i třikrát, ale to samozřejmě nevdí, knihu si dnes už nekupujeme kvůli čtení Maye, ale pro Burianovy ilustrace. Pak dorazili Filip s Boženkou, Jakub Hoza, Mírek Houška, Bohouš Šír, Pavel Mrázek, Leonid a přednášející František Novotný.

Ten nám ozřejmil geopolitické a sociologické ukotvení Vernova světa v době Pax Britannica, kdy si z Angličanů bylo možné dělat legraci a vyčítat jim občasné přešlapy, ale kdy všichni využívali výhody „klidného“, předvídatelného a globalizovaného světa devatenáctého století. Z toho pak vysuzoval, o čem by Verne psal v dnešní, v mnohém podobné době, a došel k tomu, že asi o tomtéž, o čem dnes píše sám František. ☺

Já si z jeho přednášky vzal zvláště postřeh o konsekvencích politické nedůslednosti. František připomněl Krymskou válku, kdy Británie s Francií pomáhala Turecku proti civilizačně bližšímu Rusku, aby se nenarušila stávající mocenská rovnováha. Když ale bylo třeba podobně zasáhnout proti Prusku

při jeho válce s Francií, Británie zůstala neutrální, což se jí vymstilo v první světové válce (která vedla k začátku rozpadu jejího impéria). Já k tomu dodal, že pokud by Británie naopak setrvala u své politiky nevmešování do pevninských konfliktů (když už s tím jednou začala), mohlo v první světové válce zvítězit Německo a R-U a společně založit Evropskou unii, jen o pár desetiletí dříve. Asi by se po pár desetiletích moc nelišila od té dnešní, a dokonce by za hranicemi měla podobné agresivní imperiální Rusko, kde by neproběhlo bolševické intermezzo (takže na počet zmarněných lidských životů by tahle verze historie byla o několik milionů přeživších lepší).

● **23. listopadu** přišla mailem pozvánka na Vánoční večírek u Kristin Olsonové. Viktor Janiš na Vltavě hovoří o překladatelském řemesle a také máme Fibonacciho den, každoroční svátek na počest matematika Leonarda Bonacciho.

My s Míšou vyrážíme na Staroměstskou, já do Epoque, kde mi Boženka a děvče z odbytu nachystaly *Krev, monstra a cukroví* a pár dalších knih, Míša mezitím zakoupila lístky na nějakého Havelku v Městské knihovně, a společně jsme se pak vydali do Rytiřské, kde je v podzemní galerii ČS (pro nás pamětníky Muzea Klementa Gottwalda) zdarma k vidění cca osmnáct Kavanových obrazů plus nějaká Hudečková.

Před pátou jsme (přes prodejnu Preciosy, Aukční galerii Art a prodejnu Moser) konečně dorazili do Literární kavárny v Týnské ulici na čtení z knihy Daniely Kovářové *Rodinu si nevybereš*. Malinký salonek byl zaplněný, ale někdo Daniele pomohl, pokud to tak dobře nezorganizovala sama, že byl celý prostor dokonale využitý, ne jako když tam pořádáme sedánky při příležitosti vydání nějaké korejské knihy. ☺

Daniela povyprávěla o své rodině, hlavně tedy o její italské a ženské části, která byla inspirací ke vzniku knihy, o své tvůrčí metodě, kdy obeslala širší rodinu dotazníkem, a o peripetiích při vzniku knihy. Obvyklá nakladatelství ji odmítla s tím, že jednou redakční rada nesouhlasí s autorčiným názorem na gender, v druhém případě kvůli jejímu názoru na oteplování nebo manželství pro všechny... Tak knihu vydala u *Naštvaných matek*, naši světazachránci si zřejmě neuvědomují, že takhle zahánějí své oponenty do jednoho semknutého houfu... Následovalo čtení několika kratších pasáží (v salonku už bylo docela teplo), a díky nim mohu knihu s dobrým svědomím doporučit... Na volné povídání s autorkou už jsme nezůstali, jednak už jsme byli z celého dne ucabrtaní a pak jsem Daniele slíbil připravit knihu referátů ze senátního semináře *Patchworkové rodiny – trendy a souvislosti aneb patchwork jako zesilovač dobrého i zlého*.

● **24. listopadu** se Alena Kastnerová dovídá, že se její potomek ocitl na longlistu Oscara s animovaným filmem *Deniska umřela / Dede Is Dead*. Teda snad se to vědělo už nějakou dobu, ale nějak to matce zapomněl říci.

Večer pilím na oslavu narozenin Ivana Adamoviče. Cestou čtu horor *Černá tma zapomnění* od Lairda Barrona. Pojednává o starším muži s občasnými výpadky paměti a je velice sugestivní, alespoň tak si vysvětluju, že jsem si na stanici Křížkova uvědomil, že si nepamatuju první, českou složku názvu restaurace, ale zato jsem byl o té druhé přesvědčen, že zní *La Putika*. No nic,

alespoň že znám číslo popisné, 23 nebo 35, možná 53, důležité je, že je liché. Když jsem došel k Negrelliho viaduktu, z jeho asijské strany, musel jsem zpochybnit i tuto falešnou jistotu.

Zbaven zavádějících informací jsem pak na druhé straně Křížkovy ulice v čísle 26 objevil podnik *Cihelna La Familia*, kam jsem vkročil přesně o půl sedmé, v závěsu za Honzou Vaňkem jr. Ivan „zakázal“ dárky, nikdo to samozřejmě nerespektoval, já mu ale donesl *Deník 2038* s tím, že nejde o dar, ale o práci navíc. Seznámil jsem se i Ivanovým bratrem Jiřím, o jeho existenci jsem měl jen velmi mlhavé tušení, a sedl si ke stolu s několika děvčaty, z nichž se později vyklubaly Marie Michlová a Ivanova první manželka Kačenka. (Marii jsem naposledy viděl u Klímových, když zde byl návštěvou roku 2016 v Praze Michel Faber, a Kateřinu na nějakém Miniconu v osmdesátých letech.)

V ještě tiché restauraci, kde snad ani nehrála žádná hudba nebo tak potichu, že jsem ji neslyšel, jsme si příjemně popovídali, s Ivanem o jeho práci v Muzeu literatury, s Honzou o společenském životě naší bubliny do Silvestra, bohužel nejede na Fénixcon, s Kateřinou, která se baví interpretací barokní hudby, o jejich vystoupeních, s další Ivanovou známou, jméno mi vypadlo, že trochu překládá z italštiny... Pak jsem se Ivanovi pokoušel na příkladu dobře (na nekonečně nekonečně se zmenšujících dílků) rozkrájené pizzy, vysvětlit zdánlivost paradoxu Achilla a želvy, ale asi jsem mnoho neuspěl, je to přece jen humanitní intelektuál.

Někdy pak na chvíli přibyl recenzent Jan Lukavec z iLiteratury. Přišel i Ivanův nejstarší synek cca osmnáctiletý Medard. Dle mého je docela podobný Filipu Škábovi v jeho letech, tím zároveň říkám, že je to pohledný mladý muž. Abych se ujistil, že opět nejde jen o nějakou mou halucinaci, zeptal jsem se Honzy Vaňka, zda zde i on shledává nějakou podobnost, a shledával.

Já si pak dal místní boršč a strhl tím k témuž několik následovníků, byl docela dobrý, bohužel dorazil už jen vlažný, jedna servírka na celou pizzerii je málo... Pak přišel Petr Krejzek (donesl Ivanovi svázaný ročník VTMM, o kterém se domníval že odpovídá roku jeho narození) a pár dalších hostů, podnik se celkově naplnil a zahlučnil, a já litoval své čtvrt hodinové procházky, kdy jsem si místo pochodování Karlínem mohl v tichosti povídat s ostatními. Poté se ukázal Longin Albert Wdowiak, ač už si přinesl svou hladinku, tvářil se jako čert, a jako skoro poslední přišel Pavel Vachtl. Ten měl toho dne také narozeniny, našťásti mi to o něm FB naprášil, a tak jsem pro něho měl připravenou knihu. Na chvíli se zastavil Petr Koubský, ale jen aby Ivanovi popřál, málem jsem mu nestihl vnutit *Deník 2038*. Dal jsem si ještě výbornou tamní pizzu a okolo desáté jsem se začal chystat k odchodu, což se mi asi za půl hodiny i podařilo.

Sbirku podivností dne jsem zakončil zdáním, že mě na prázdném nástupišti metra pozdravila neznámá mladá žena, napadlo mě, že se třeba do Prahy stěhuje venkovský způsob zdvořilosti, kdy každý zdraví každého; až později jsem se rozpomněl, že šlo zřejmě o Mišinu známou Romanu J.

Boršč a skoro celá pizza – raději jsem ještě pár hodin pracoval, abych určitě usnul.

Zdeněk Rampas

Cesta do Bílovce a zase zpátky

pokračování ze str. 1 Verne v místnosti vyzdobené zvětšenými futuristickými pohlednicemi, jak si svět za sto let představovali v polovině devatenáctého století, za ten výšlap stáli. Pak nás dohonal ještě Pepa Vašát, ten ale po prohlídce loutek srdnatě pokračoval až na vrchol, tedy ochoz věže. To my jen v parném popoledni obešli kostel a vydali se zpět na Bilcon na přednášku Daniely Kovářové *Fantasia a SF v politice a realitě*. Dozvěděli jsme se, jak funguje a rozhoduje Senát atp. Pak jsme zůstali na skvěle připravenou studii o různých zpracováních Hobita a o fanouškovských editacích (vesměs) zkracujících nemožně natahovanou filmovou trilogii. Paralelně s tím v kostele sv. Mikuláše probíhal koncert barokní hudby.

ře do veřejí, takže snímky budou vypadat podobně jako jiné roky, jen my jsme na nich každým rokem starší. Nedávné vedro bylo to tam, a kdo se na focení neoblékl, brzy klepal kosu, takže jsme po deseti minutách čekání začali s focením bez nejdůležitějšího oslavence. Nakonec to Aleš stihl a na několika posledních fotografiích najdete i jeho.

Po focení se Michaela s Drahou vydaly do knihovny na přednášky pánů Knápka a Valeše *Čarodějnice, Mory a vlkodlak dělili Poodří a Skrze mne slepí vidí*. Já šel ochutnat další dary u baru a popovídat s Mirkem Dvořákem. Zašel jsem i do přednáškového sklípku, kde Roman Hruška uspořádal tajnou přednášku pro Blanku Fucekovou, která Bilcony obvykle tráví na prezenci nebo jako obsluha baru. Takže aby si také něco užila, mohla exkluzivně, ona a nás pár zasvěcených, zhlédnout představení o nejne očekávanějších filmových zabijácích od králíčků přes zabijácká rajčata až po ozubený prezervativ. Ně-

A byl čas na tradiční focení na schodech před zámekem, naštěstí řemeslníci stihli vrátit původní, čerstvě renovované dve-

kdy před nebo po přednášce jsme si s Blankou popovídali o její už desetileté vnučce, ta je vlastně stejně stará (vlastně mladá) jak obnovené Bilcony, protože mezi námi ve stále větším provedení rok co rok pobíhá, co si jen pamatují.

Následoval tradiční Videostop Martina Kučery, tentokrát volil trochu snazší otázky a kupodivu výsledek byl zábavnější. Na něj navázala přednáška Ondřeje Neffa *SF jako překážka na cestě vědy a technického rozvoje*. Když to trochu z vulgarizuju, tak v ní šlo o to, že SF tak dlouho varuje před nebezpečími vědeckého poznání a před jeho zneužitím, že dodává municí různým regulátorům, kteří úspěšně zajišťují, že Evropa již nemá prvenství prakticky v žádném důležitém vědním či technickém oboru.

Pak jsem se vydal na další večeri, ale neúnavná Františka držela přednášku *Čarodějka, vládyně a lhářka*, která se změnila na debatu s Frantou Novotným, ale prý toho nikdo nelitoval.

Pak jsem ještě na chvíli překonal únavu, k čemuž jistě přispěla i zábavnost tématu, a vyslechl jsem Romanovo pásmo *Žraloci ve filmu*. Jestli před dražbou a tombolou ještě proběhla přednáška Martina Jirouška *Jeskynní hrůza aneb od Platóna po Nostromo*, nevím, odpotáceli jsme se deštěm do hotelu a tam omdleli, sobotní ranní vstávání už v šest se nedalo ošvindovat.

15. října opět vstáváme nějak brzy, i když o hodinu později než včera, a vyrážíme na ranní snídaňový Bilcon. Vlada Říšu napadlo, že můžeme nechat tašky v hotelové jídelně, kde si s Frantou a Ondřejem dopřávali snídaně u švédského stolu, s tím, že se pro ně kolona do Studénky zastaví. To mi přišlo jako skvělý nápad, my bychom se s těmi taškami táhli do kopce. (Škoda, že takto inovativní není Vlado i při práci in XB-1.) V katekombách jsme skvěle posnídali, doplatili za alkohol, rozloučili jsme se s přítomnými, hlavně s Jirkou Olšanským, který už sklídl svou výstavu (jak to proboha nosil po těch točitých schodech?) a seděl před barem s loutkou Julese Verna. Šest minut před plánovaným odjezdem se objevila Františka, leč ne dosti na tom, nechala si zavazadla v zamčeném pokoji a klíč si přinesla s sebou. Honem voláme Pepovi Vašátovi, aby zachránil situaci, tedy aby Daniela nezabouchla dveře, dokud z pokoje nevynesou veškerou batožinu. Pak jdeme s Pavlem Poláčkem vyhlížet sjednané automobily pro nás Pražáky a Bouchiho. Ty podezřele dlouho nejedou, když tu mi volá Daniela, která zjevně také snídala v hotelu, kdeže jsme, že nastupují u GTS do aut. Vysvětlil jsem situaci a ujistil se, že naložili Františčinu a naši bagáž, a pochválil Pavlův organizační génus, který zajistil, že se jednotlivá pochybení nesčítají, ale ruší. Řidič popletl pořadí nakládky a Františka se díky tomu stačila alespoň trochu nasnídat. Prostě Bilcon v kostce.

S dostatečným předstihem, aby František nebyl nervózní, že o holi nedorazí včas na nástupiště, a Honza Vaněk stihl pro-

.....

smýčít knihobudku, jsme šťastně dorazili na nádraží Studénka. Vlak přijel celkem načas a nebyl tak narvaný, abychom si nemohli sesednout na místa původně plánovaná pro Filipa a spol., takže jsme strávili tři a čtvrt hodiny povídáním a vzpomínáním (tedy pokud nás mladý Mikuláštk pustil ke slovu). Daniela za tu dobu stihla vytvořit několik korálkových šperků.

Já jsem doma otevřel plochou krabici, kterou mi na odchodu vrazil Pavel se slovy, že jsem jim trochu hodil vidle do programu. Tehdy mi došlo, že po tombole asi počítali ještě s nějakou taškařicí, ale v tu dobu jsem já byl už dlouho v bezvědomí. V krabici byl můj portrét nakreslený ve stylu majitelů Bíloveckého zámku. Bohužel až příliš věrně, takže mi na hrudi chybí nějaký velkokříž nebo alespoň věvodské insignie, ale darovanému portrétu na plátno nehleď.

V mailu nacházím příspěvek do naší rubriky *Britská konzerva* oběťavě napsaný před pohovorem na PhD, takže IK (mám na mysli číslo 11) můžete čekat „čó skoro“.

ZR

Mezinárodní odposlechnuto

Co se stane, když do kávy spadne moucha?

Angličan položí šálek a odejde. Američan vyndá mouchu a kávu vypije. Číňan sní mouchu a vylije kávu. Japonec vypije kávu i s mouchou, protože už za ní restaurace nebude chtít zaplatit. Izraelec prodá kávu Američanovi, mouchu Číňanovi, za utržené peníze si koupí novou kávu a za zbytek vyvine zařízení, které zabrání mouchám do kávy padat. Palestinec obviní Izraelce, že mu hodil mouchu do kávy, požádá OSN o pomoc, vezme si půjčku od EU na koupi nové kávy, peníze ale použije k nákupu výbušnin do sebevražedné vesty a vyhodí se do vzduchu v kavárně, ve které se Angličan, Američan, Číňan a Japonec snaží Izraelci vysvětlit, proč by měl svůj šálek kávy věnovat Palestinci.

Vanda

Iain M. Banks: K čemu jsou zbraně

Cykly románů (*K čemu jsou zbraně* je třetí svazek série *Kultura*) jsou zajímavé tím, že umožňují sledovat, pomocí jakých prostředků se autoři snaží navzájem jednotlivé knihy v rámci cyklu odlišit (nejde-li o autory spotřebních románů, kteří se obvykle snaží prožitek předchozích knih co nejvíce recyklovat). Iain M. Banks se o neopakování snaží usilovně. Základním prostředkem mu je, že vypráví příběhy z okraje. A to jak doslova, knihy se odehrávají na hranicích nebo za nimi, takže v této knize se o společnosti Kultury, která je spojujícím prvkem cyklu, nedozvíme téměř nic nového. Tak i obrazně, hrdiny knih jsou postavy krajně netypické, téměř výstřední, navzájem velmi nepodobné. Tentokrát jde o nadaného námezdního vojáka, jehož strategické schopnosti Kultura využívá k tomu, aby rozličné konflikty, které se odehrávají za jejími hranicemi, dopadaly správným způsobem (příčemž „správným“ zde má znamenat „obecně prospěšným“, což je odvozené také „pro ni výhodným“ – potenciál pro napětí mezi oběma výklady v knize i v celém cyklu jasně vnímáme).

Jestě výraznější rozdíly mezi dosavadními knihami cyklu jsou strukturální povahy, každá je vyprávěna z jiné perspektivy a jiným způsobem. Tentokrát se to projeví zvlášť nápadně, protože kniha se od úvodní scény z Prologu odvíjí dvěma protichůdnými směry: polovina kapitol, ve kterých směřujeme k řešení současné vojenské krize, je střídavě prokládána druhou půlkou, kde se proti proudu času vracíme k jakémusi dávnému, ale významnému traumatu hlavního hrdiny. Tento pozoruhodný kompoziční prvek na sebe spolu s tušením, že oba proudy vyprávění se nakonec nějak musí střetnout v závěrečném pochopení, zpočátku přitahuje většinu pozornosti. Úvodní scéna, ke které neznáme žádný kontext, je nejen sama o sobě téměř nesrozumitelná, ale obsahově i nepříliš příjemná – a autor nemá potřebu nám v ní jakkoliv pomáhat. Osobně mám však podobné náročné začátky rád, těší mě, když si můžu postupně skládat význam toho, co zažívám.

Zatímco jednotlivé peripetie jsou výstřední a podávané téměř bez komentáře, civilizační postoj Kultury je naopak vysvětlený velmi zřetelně. Už Aristoteles si při srovnávacím studiu politických systémů všiml, že různé hodnoty, které jednotlivé lidské společnosti schvalují a uznávají, často nejsou hodnoty, jejichž zastávání by uchovalo existenci společnosti, která je oceňuje. V moderních evropských dějinách je prototypem podobného rozporu situace šlechty před Velkou francouzskou revolucí. Zdá se, že podobné paradoxy nelze nijak vyřešit, musíme si najít mechanismy, jak je zvládat (nebo alespoň obcházet). Proto si Kultura, téměř utopická společnost, v které se nevyskytuje násilí, vytvořila samostatnou organizaci pro styk s vnějším světem, kterou nevzrušivě nazývá Kontaktní sekce, a v ní specializované oddělení pro špinavou práci všeho druhu, kterému se s pečlivou korektností říká Zvláštní okolnosti. Do tohoto víceméně izolovaného prostoru, kde se pohybují k tomu zvlášť disponovaní a školení lidé, vytlačuje Kultura svoje „špatné svědomí“ z toho, že v rámci vlastního zachování musí provádět realistickou „zahraniční politiku“.

Iain M. Banks přitom řeší obtížný úkol každého autora, který nám chce ukázat společnost, která je příliš odlišná (a podle našich zkušeností dokonce neuvěřitelná), než aby šlo dostatečně podrobně promyslet její fungování, ale kterému přesto záleží na tom, abychom ji vnímali jako věrohodnou. Klíčovým prvkem úspěchu je přesvědčit nás, že určité věcně uvěřitelné změny mohou vést k zásadním posunům v lidské antropologii, aniž bychom budoucí lidi přestali vnímat jako v tom podstatném nám stále podobné. Zřejmě nejvýhodnější strategií je malé množství sugestivních příkladů. Získají-li například budoucí lidé téměř neomezené množství volného času, bylo by hezké si představit, že ho budou využívat nějakým plodným způsobem. Abychom něčemu podobnému uvěřili, vyžadovalo by to od autora významné množství úsilí, takže raději připouštím, že praktická realizace „utopie“ je spíše hedonistické než idealistické zřízení. Aby nám stav „trvalé zábavy“ přišel uvěřitelný, předvádí nám, že funguje v částečně odlišných podmínkách, kde je většina lidských těl lékařsky upravena k produkci a konzumaci drog, přičemž fyziologicky udržitelné užívání drog představuje jednu z běžných podob společenského styku. Několik podobných dostatečně kontroverzních, ale přitom v zásadě pochopitelných střipků, které známe z předchozích románů, vytváří dostatečný dojem, že i celý zbytek lidských životů funguje „nějak podobně“.

Stejným způsobem je vyřešen i jinak obtížně udržitelný předpoklad, že lidé budou schopni stabilně – tedy dlouhodobě a úspěšně – zvládat etický rozpor mezi tím, o jaké hodnoty usilují, a jaké skutky jsou pro jejich zachování nuceni dělat. Hned v prvním díle jsme se dozvěděli o existenci Mozků, tedy jakýchsi vysoce výkonných myslících strojů, které koordinují (když nechceme říci, že přímo řídí) vnitřní fungování Kultury i její vnější politiku. K přesné povaze Mozků se autor záměrně vyjadřuje jen velmi vyhýbavě, ale jakkoliv nám jejich existence může přijít sama o sobě málo věrohodná, činí mnohem uvěřitelnější představu, že je nějaká lidská společnost pod morálním tlakem schopna fungovat konzistentně racionálně, aniž by se zásadním způsobem změnila (nebo dokonce zničila). Konstruktivní využití volného času autora buď nezajímá, nebo má za to, že neposkytuje dostatečný dramatický potenciál pro zajímavý příběh. Ale k situaci „na hranici“, která je díky předpokladu o existenci Mozku obecně sice stabilní, ale v jednotlivostech téměř libovolně proměnlivá, se vrací už potřetí a tentokrát nejprůmočařejším způsobem.

Z počátku to tak nevypadá. Nejde jen o to, že děj je nejdříve bez znalosti kontextu nesrozumitelný. Mnohem více mě mátl autorova stylistika. Na jednu stranu někdy používá nové a neotřelé metafory, které mi přišly nesmírně působivé, ale jindy jsme zase svědky popisů, které vrší jednu banalitu za druhou, až jsem si občas zoufal. Nevím, jak by to vnímali jiní čtenáři, ale mně rozpor mezi údernou stručností prvního a rozvleklostí druhého postupu přišel příliš velký, než aby měl sloužit jen pro vyvolávání kontrastu nebo předcházení nudě. Nebyl jsem ani schopný dešifrovat, zda by použití jednoho nebo druhého po-

stupu mělo nějaký vztah k tomu, jaký děj se zrovna odehrává nebo jak se projevují jednotlivé postavy. Mnohem spíše bych řekl, že způsoby vyprávění střídá nahodile. Ale zatímco události s postupujícím dějem získávají srozumitelný a poměrně jednoznačný smysl, většina jednotlivých obrazů, myšlenek a emocí tvoří kaleidoskop, který až do konce knihy žádný jasný význam neziská.

Dobře to jde ukázat třeba na jedné větě z kapitoly, která se zaobírá milostným vztahem hlavního hrdiny: „Její život a tělo, nálady a projevy a řeč a pohyby nahlížel jako studijní obor, do něhož by se mohl ponořit jako učenec, který našel své životní dílo.“ (str. 152) To je východisko, ze kterého by bylo možné vytvořit samostatný román, ať už jako podrobnou studii očividné patologie podobného postoje, nebo naopak jako zkoumání neznámé potence, zda by tento postoj mohl vyjadřovat něco autentického a realisticky udržitelného. Zde je to však jen záblesk drobné vlnky v téměř nekončícím proudu poznámek nejrůznějších druhů. Je pouze na čtenáři, zda se u ní zastaví, zamyslí se nad ní, zkusí nějak extrapolovat, co může vypovídat o hlavním hrdinovi, jeho charakteru nebo osudu, nebo zda ji bez povšimnutí přejde jako banální stylistickou ozdobu. Pro samotný děj knihy není naprostá většina toho, co je řečeno, důležitá. Není to tak, že by podobné poznámky byly zbytečné nebo nudné, to vůbec ne. Ale vytvářejí představy, které autor sám neplánuje nijak využít.

Dalo by se proto říci, že nejzřejmější funkcí většiny textu je zamaskovat, jak banální je sám příběh, který se před námi odvíjí. Jde o velmi zručné – většinou zajímavé, často přitažlivé a někdy dokonce napínavé – maskování. Ale jak se kapitolu za kapitolou zanořujeme do nových a neznámých situací, které pak znovu a znovu opouštíme bez jasného vyústění, specifickým způsobem otupíme. Když víme, že nás čeká krátký průhled, sice vysoce umělecky zpracovaný, ale pořád jen ekvivalent krátkého zpravodajského šotu, těžko nás to pohne k tomu, abychom se emocionálně angažovali. A paradoxně to postihne dokonce i jediné téma, kterému je pozornost věnována skutečně soustavně, tedy záhadu v minulosti hlavního hrdiny. Ke konci knihy moji největší zvědavost vzbuzovala meta-otázka, zda nám autor skutečně chce ukázat, jak významné následky může mít něco původně relativně věcně bezvýznamného, nebo zda si naopak hraje s naší perspektivou tak, aby více vyzněla nějaká troufalá pointa. (Odpověď pochopitelně neprozradím.)

Navzdory předchozím poznámkám, které nemusejí vyznívat úplně pochvalně, jde z literárního hlediska o zatím nejzdárnější knihu cyklu. Autorovi se podařilo nalézt vhodnou formu pro situaci, kterou nám chce ukázat. Nejsme tedy svědky dlouhých a zcela nepotřebných odboček jako v *Pomysli na Fléba*, ani troušení nesouvisejících (i když o poznání zajímavějších) motivů jako v *Hráči*. Spojení jednotlivých kapitol je dosti volné, ale všechny směřují k závěru, podobně jako plyne čas: se stejnou neúprosností, byť subjektivně vnímány s odlišnou naléhavostí. Velké množství motivů, které autor rozehrál, aby je obvykle následně bez jasného závěru opustil, dokonce umožní román uspokojivě zakončit. Stejně jako v předchozích knihách je zde na závěr přítomen jakýsi dodatečný komentář, ale na roz-

díl od předchozích knih se s ním nevnucuje sám autor, podařilo se mu ho zkomponovat z opuštěných prvků, které již z příběhu známe, což vyznívá mnohem lépe.

Tento úspěch není zadarmo, knihou prostupuje atmosféra nedůvěry. Na základní rovině je vyvolána dvojí nejistotou hlavního hrdiny, protože neví, zda má důvěřovat posláním, které má vykonat, a vzpomínkám, které ho sužují. Postupně jsem však přestal důvěřovat i autorovi. Protože nám nepředkládá souvislý děj, který by měl dramatickou konzistenci, ale přesně naopak velmi cíleně vybírá, co, kdy a jak se dozvíme, těžko se spolehnout, že nám o událostech vypráví věrně. I když tedy třetí svazek cyklu *Kultura* fungoval z literárního hlediska zatím nejlépe, stále jsem měl dojem, že autor mi spíše předkládá situaci ke studiu, než že by mi chtěl vyprávět příběh – a rušilo mě vědomí, že kdyby se mu zachtělo, může příběh libovolně zmanipulovat, aby vyzněl, jak bude potřebovat. Navzdory tomuto podtónu mi nakonec osobně nevadilo, že nešlo o plnohodnotný příběh, protože jeho situace nepostrádají ani intelektuální zajímavost, ani emocionální kouzlo. Knihu nelze redukovat na něco, co by šlo říci jednodušeji, ale je redukována na něco, co záměrně nemá naplnit naše obvyklá dramatická očekávání, což každému nemusí vyhovovat (a možná je to i důvod, proč nakladatelství Planeta9 nevydává Banksovy knihy rychleji).

Jaký výsledek nakonec z této záměrné nejistoty a dobře zvládnuté redukce vykristalizuje? Kdybychom vzali titul románu za slovo a očekávali, že se dozvíme „k čemu jsou zbraně“, byla by odpověď triviální: k tomu, aby se použily, jak jinak. Všechno zajímavé se odehrává v nejasných a mnohočetných odstínech, které tuto otázku a odpověď obklopují. Situace, v kterých nám autor tuto krátkou „konverzaci“ jediné otázky a odpovědi ukazuje, jsou fantastické, tedy současně příliš výstřední a neurčité, než abychom si z nich dokázali udělat jednoznačné závěry. Přijde mi, že chceme-li se dobrat nějaké odpovědi, musíme do románu vložit nějaké svoje vlastní očekávání. V době před pětadvaceti roky, kdy kniha vznikla, byly její fantastické realie radikální a vizionářské. Dnes už jsme si na rutinní vyhocování k extrému zvykli jak v umění, tak ve skutečnosti, takže román zřejmě ztratil něco ze své překvapivosti. Navzdory tomu kniha nezestárla, naopak dnes působí mnohem aktuálněji, možná i naléhavěji, chceme-li ji tak číst.

Kultura je víceméně utopická společnost, což se projevuje jak tím, jaká je, tak tím, jaká ve srovnání s námi není. Neexistují žádné běžné existenční starosti. Získaný volný čas lze využívat způsobem tvůrčím i hedonistickým, ale autor reflektuje, že druhá z možností je mnohem pravděpodobnější, takže podobný stav by ve výsledku musel mít významný vliv nejen na uspořádání společnosti, ale i na „podobu“ člověka. Předvádí to nejzřetelněji na proměněné roli drog, ale viděli jsme i rutinní změny pohlaví a tušíme, že budou existovat další oblasti, kde se naše představy o normalitě významně rozvolnily. Pozoruhodné však je, že i když bez zpochybňování přijmeme podobnou představu, že neexistuje žádný z vnějšku daný „ideál“ člověka, že si člověk sám autonomně určuje, čím chce být a čím je, autor nám přesto ukazuje, že i společnost vyznávající takový materialismus má – přinejmenším nemála téměř okamžitě

zaniknout – určité čistě duchovní předpoklady. A tyto předpoklady podrobuje dosti nelítostnému přezkoumání. I kdybychom neuznali Kulturu v její pozitivní utopické podobě, přinejmenším musíme připustit, že její koncept neobsahuje většinu z toho, co považujeme za negativní jevy. I tento omezený koncept dobra (jakožto nepřítomnosti zla) podrobil Iain M. Banks už v první knize cyklu v roce 1987 poměrně zásadnímu zpochybnění.

I když se Kontaktní sekce a Zvláštní okolnosti chovají díky zapojení umělých Mozků racionálně – tedy kompenzují právě ony nedokonalosti, kterým dnes máme sklon přičítat přinejmenším naše společenská selhání –, nevedla Kultura válku proto, že byla přímo fyzicky ohrožena její existence. Z dosavadních náznaků se zdá, že Kultura se rozšiřuje podobným způsobem, jak na sebe kdysi idealizovaně nahlížela Římské říše, tedy – pomíneme-li předpokládaná, ale dramaticky nezajímavá dobrovolná připojení – pouze obranou (dnes tak funguje stát Izrael). Jenže v ideální, dokonale racionální a etické společnosti na sebe podobná „obrana“ může vzít i čistě morální podobu. Kultura vedla válku kvůli „klidu mysli“, tedy aby mohla konat své „dobré dílo“ (postupy, které „měřitelně zlepšují kvalitu života“), bez kterého by jí hrozila „ztráta smyslu“. Autor tedy dovozuje, že ani energeticky a materiálně zcela zajištěná utopie, která je schopná uspokojit „jakoukoliv rozumnou poptávku“, nemůže existovat *bez růstu*. (*Pomysli na Fléba* str. 581 až 584).

Myslím, že v roce 1990, kdy poprvé vyšly *Zbraně*, by se většina lidí (myšleno z těch, kdo by ji byli ochotní přečíst) klonila k názoru, že předkládaná podoba utopie je chybná, protože je příliš *banální*. Skupina stejně chytrých lidí vybraná dnes by už ji podle mne považovala spíše za stav *žádoucí*. Jestliže v době vzniku kniha kladla důrazný otazník dokonce i k racionálnímu směřování k lepší společnosti, dnes její kritika výzvná ještě o poznání radikálněji, protože klade stejně důrazný výkřikník k iracionální snaze o směřování k lepší společnosti. (Ovšem šance, že by si někdo podobný román chtěl přečíst a přemýšlet o něm, je dnes ze stejného důvodu patrně o poznání menší.) Ale nepochybně se změnilo i moje vnímání. Začátkem 90. let by mě předkládaná podoba utopie sice neoslovila, ale román by mě zřejmě fascinoval jako studie o okolnostech, za kterých je *nějaká* utopie možná, protože tehdy se zdálo, že naše společnost se bude schopna poučit a vyvinout do podoby, která bude lépe reagovat na změny vnějšího světa, a to Kultura dokáže. Dnes, když je jediným odůvodnitelným postojem hluboká skepse, čtu tuto knihu spíše jako nesmlouvavě položenou otázku, jaká je hodnota našich činů nikoliv ve chvíli, kdy nedokážeme dohlédnout, jaké budou mít následky, ale ve stavu, kdy tušíme, že jsou zcela bezvýznamné (autor se věnuje zvláště postavám, kterým existence Kultury do života subjektivně mnoho smyslu nevnaší).

Možná to není úplně špatný posun, protože poselství *K čemu jsou zbraně* nakonec není zdaleka tak jednoduše politické, jak by se mohlo zdát z úvah, které zde vyvolalo. V prvním svazku cyklu nám autor mechanismus střetu Kultury s vnějším prostředím ukázal na osudu příslušníka rasy, která byla do

konfliktu zatažena druhotně, takže jsme viděli spíše zničující následky, které každý násilný civilizační konflikt nutně přináší. Důvody konfliktu nám byly ukázány v záměrně odtažitě, snad až odcizeně podobě. Ve druhém dílu nám autor poskytl krátký oddech. Věnoval poměrně velký prostor tomu, aby nás seznámil se samotnou Kulturou, protože potřeboval, abychom ji nejenom vnímali jako skutečnou, ale aby pro nás představovala cosi alespoň na elementární úrovni žádoucího. Vlastní konflikt mezi „naším“ a „cizím“ se nicméně odehrával odosobněně. Metafora hry nám otevírala prostor spíše pro psychologické nebo symbolické výklady (z reality viděl hrdina druhého dílu jen záblesky). Naproti tomu hlavní hrdina třetího dílu se většiny konfliktů účastní vědomě a dobrovolně. I když není příslušníkem Kultury, jeho očima můžeme poprvé vnímat politiku Kultury a její následky v její vlastní perspektivě.

Z výstavby knih se mi zdá nepochybné, že přesně o tento pohled autorovi šlo. Přesto nám jako čtenářům vnímání podobného pohledu velmi zvláštním způsobem znesnadňuje. Etická dilemata, která jsem popisoval a která zásadním způsobem určují celé okolní prostředí hlavního hrdiny, se ho vůbec netýkají. Pro jeho vlastní osud nejsou důležitá. Potýká se s vlastní zátěží minulosti, která nijak nesouvisí s tak pečlivě konstruovanou představou Kultury. A paradoxy její existence, na které nás autor opakovaně upozorňuje, nejsou tím, co by chtěl nebo měl – nebo vůbec mohl! – řešit. Latentní autorova skepse přechází skoro až do podoby, kdy je obtížné nevnímat ji jako výsměch. Už potřetí vidíme jakýsi „zbytečný příběh“. Poprvé byl bezútěšný proto, že jsme neviděli nic jiného než beznaděj. Podruhé tím, že jakkoliv zřejmě to byl příběh pro jednu celou společnost významný, s hlavním hrdinou nebyl schopný pohnout. A zde se zbytečnost projeví naopak tím, že už můžeme srovnávat s čímisi, čemu připisujeme skutečnou hodnotu.

Věřu to není zvlášť povzbudivý pohled. Ale teprve po tomto třetím svazku cyklu mám dojem, že lze vysledovat nějaký dostatečně zajímavý a dostatečně přínosný důvod, proč vlastně Banksovy knihy číst: přestaly na mne působit „slibně“ a začaly vypadat důležitě. Ne proto, že by *Zbraně* byly zase o tolik lepší než *Fléb* a *Hráč*. Spíše se autorovi konečně podařilo konzistentněji zužitkovat motivy, které nám doposud představil, a to navzdory skutečnosti, že *Zbraně* jsou samy o sobě románem dějově a stylisticky nejchaotičtějším, a to dokonce i při zpětném pohledu. Ale cíle, které byly v prvním svazku toliko deklarované a ve druhém jen tušené, se ve třetím konečně podařilo dramaticky věrohodně předvést, a tak naplnit. Doufám, že si v dohledné době budeme moci i v češtině přečíst, jakým způsobem se Iain M. Banks rozhodl pokračovat – zda bude dosavadní svoji vizi z nějakého nového konce dál rozvíjet, nebo zda ji naopak novým pohledem zpochybní. Ale něco mi říká, že ve výsledku na nás autor jen naloží další břemena, takže i nadále půjde spíše o „literaturu k přemýšlení“ než o „příběh k prožití“. Přesto jsem na jeho další inscenovaný a beletrizovaný myšlenkový experiment zvědavý.

Jiří Grunt

Iain M. Banks: K čemu jsou zbraně, Planeta9, Praha 2022, přeložil Michael Talián, 464 str., 499 Kč

První knihy tří sérií aneb Triton uvádí

Nějak se přihodilo, že mám rozečteno několik cyklů z nakladatelství Triton, z jeho edice Trifid. O knize Tima Pratta *Dveře spánku* jsem už psal v Interkomu 7-8/2023, takže jen dodám, že nakladatelství pracuje na dalším dílu *Vězení spánku* série na Legii.info pracovně nazvané *Zax Delatree*. Zdeněk Uherčík dokončil překlad a kniha vyjde v 1. čtvrtletí 2024.

Dalším cyklem, u kterého netrpělivě čekám na pokračování, jsou *Architekti světů* Adriana Tchaikovskyho. Jeho román *Střepy Země* je plnokrevnou space operou odehrávající se v hodně divném a divokém vesmíru obydleném jak lidmi, tak sbírkou mnohdy velmi kuriózních mimozemšťanů. Ne dosti na tom, děj knihy je rámován „koncem“ války s Architektury (která pro lidstvo roztroušené po Galaxii začala zničením Země a skončila, když si jedna takto nazývaná božská entita uvědomila existenci živých a inteligentních bytostí na povrchu planet, které z neznámých a nepochopitelných důvodů přetvářeli v jakousi vesmírnou bžuterii) a jejich návratem. (Představte si třeba pěstitele exkluzivních jablek, který přijde do sadu a vybírá plody, na které nalepí své logo, aby až dozrají, bíle svítilo na jinak červeném ovoci. A předtím jablko oře, bez ohledu na to, co tomu říkají roztoči na jeho povrchu žijící. Taková je asi možnost komunikace lidí a Architektů.)

Hlavními hrdiny knihy jsou ale lidé, poněkud smolařští členové posádky sfilikovaného kosmického tahače *Božský sup*, postaveného k vyhledávání a odtahu vraků méně šťastných lodí. Jak už to tak (v dobrodružných příbězích) bývá, každý z nich má vedle kvalifikace i nějaké tajemství nebo minulost, nejčastěji obojí, všichni ale mají smysl pro humor, který střídá okamžiky mysteriózní hrůzy a akčních scén. Nicméně v pomyslné soutěži o největšího mimoně by každopádně zvítězil lodní „navigátor v neprostoru“, který se zúčastnil „poslední bitvy“ a na chvíli díky speciálnímu výcviku pronikl do myslí Architektů. To jej sice málem zabilo a do konce života trvale poškodilo, na druhé straně se jeho mozek stal schránkou často neuvědomělých schopností a tajemství, které by pro sebe chtěly získat soupeřící galaktické mocnosti. (On je totiž běžný navigátor i bez jeho superschopností docela cenné zboží. Jejich výchova/výroba totiž připomíná proces, jakým se z polozvířecích mužiků dělali disciplíny schopní vojáci carské armády, také jej přežil tak jeden z pěti.)

Na závěr jedna z postav, tuším že navigátor, přijde s hypotézou pokoušející se vysvětlit motivy Architektů; mně tím poněkud pokazila velkolepou a mysteriózní atmosféru díla, ale ono vše bude jistě nakonec jinak, o čem by byly další dva díly. Milan Pohl mi udělal radost, když včas odevzdal překlad toho

druhého a *Oči prázdnoty* vyjdou v lednu. (A ještě čtenářské doporučení: začněte knihu číst od poslední kapitoly „ČASOVÁ OSA“, vše vám začne dávat lepší smysl tak o sto stran dříve.)

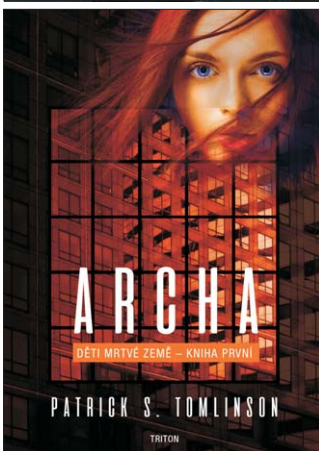
A nedávno jsem dočetl první díl série *Děti mrtvé Země* od Patricka S. Tomlinsona, *Archa*. Nevím, co mě přimělo vybrat si z hromady nepřečtených knih právě tuhle, asi výborně namixovaný koktejl žánrů. Jde vlastně o detektivku ve specifickém prostředí mnogogenerační kosmické lodi, která už dvě stě let putuje k Tau Ceti G.

Dělat na lodi policajta je celkem brnkačka, každý občan dostane ještě v nádrži, kde je vypěstován, takzvaný „plantát“, pomocí kterého může bezhlasně komunikovat s kýmkoli, kdo mu to dovolí, nebo získávat informace z veřejně dostupných databází, ale na druhou stranu se o každém ví, kde zrovna je a i kde byl v posledních měsících, a vzhledem k dokonalé genetické kontrole populace jde vlastně o betrizovanou společnost. Bryan Benson tuhle zašívárnu získal jako ocenění svých sportovních úspěchů ve hře Zero, kterou si představuju jako americký fotbal ve stavu beztlíže (možná ještě trochu říznutý Enderovou hrou).

Vlastně nejde jen o protekci, díky účasti v Zeru je schopen se dobře pohybovat i v nerotujících částech lodě, kde pracuje a často i žije posádka, nazývaná běžnými pasažéry poletuchy. O nich, lidech žijících trvale v gravitaci, se zase mluví jako o dobytku. Vzhledem k tomu, že nikdo z nich nikdy neviděl krávu a možná i proto, že vlastně jde o vegany, živícími se produkcí hydroponických skleníků, není nikde v knize naznačeno, že by to někoho uráželo.

Na jednu stranu sledujeme ekologickou recyklační utopii, na druhou je po zmíněných stáletích letu všechno trochu zchátralé, společnost rozdělená na patricijské poletuchy a plebejský dobytek, který je celkem spokojený, když dostane svůj regenerovaný chléb a hry ve stavu nulové tíže. Pár týdnů před plánovaným saltem, to je otočením lodí k zahájení brzděného manévru, se najednou ztratí jeden z důležitých vědců a Benson se s vervou pustí do pátrání, které z nějakých důvodů vadí mnoha mocným lidem...

Naštěstí je Bryan u policie už deset let, a i když čtenáři není úplně jasné, kde získal své zkušenosti, dokáže je spolu se svou nezvyklou fyzickou silou a znalostí předpisů velmi dobře využívat, a padouši se musí docela snažit, i když mu z neznámých důvodů poletuchy každou chvíli házejí klacky, vlastně skafandry pod nohy. Pokračování s názvem *Trojzubec* už vyšlo jako e-book a tištěná kniha bude v lednu 2024, takže už teď vím, co budu první měsíc roku číst. **Zdeněk Rampas**

Čítanka Neila Gaimana

Třiašedesátiletý spisovatel Neil Gaiman (*10. 11. 1960) je Brit s židovsko-polskými kořeny. Naučil se číst ve čtyřech letech a četba jej pohltila. Dospělý psal nejdřív scénáře komiksů o vládci světa snů Morfeovi, *Sandmana* (od roku 1988), a následoval (1996) seriál televizní: *Nikdykde*. Podle něj existuje Podlondýn, kam se dá sklouzávat a přestupovat dvířky, přes některé „prahy“. Stanete se poté pro zbytek metropole (Londýn nad vámi) neviditelní, to je Gaimanova premisa. A vládce tohoto Neverwhere žije v pouhém vagóně pohybujícím se podzemní drahou. Hlavní hrdina šestidílné série *Richard*, jenž se do Podlondýna propadl a dokáže tu po jistém úsilí přežít a vegetovat ve společnosti dívky, nakonec nemá ponětí a existenciálně váhá, jestli se vůbec ještě má vracet do nudy běžného žití.

Roku 1998 vydal Gaiman ještě pohádkovější prózu *Hvězdný prach* (zfilmovanou roku 2007 s Robertem De Niro) a v dalším bizarním románu *Američtí bohové* (2001) vyšel z představy, že taky Amerika a Spojené státy byly kolonizovány opakovaně, takže se vrstvalo božstvo na božstvu. Sny více rozličných civilizací. Ale nedošlo k úplnému průniku a přátelství množin bohů a staré pohanství jednoduše není kompatibilní s novotami. „Život“ bohů navíc závisí na víře lidí v ně, takže bývají ti starší zapomináni, čímž ukrutně živoří. Ale jsou Odinem podněcováni ke vzpouře a válce s božstvy aktuálních technologií. Hlavními hrdiny románu je přítom normální člověk zvaný Stín a severský bůh Odin, který ho zaměstná jako ochránce. Kniha obdržela vedle Ceny Brama Stokera – za hororovost – ještě Huga, Nebulu a Locus; tím prakticky dosáhla všech met a roku 2017 začala televize příběh adaptovat jako seriál.

Gaimanův další mistrný dětský horor *Koralina* (2002), kde jsou rodiče dívky zakletí do skleněného těžítka, byl roku 2009 adaptován pro animovaný film *Koralina a svět za tajnými dveřmi*, a roku 2008 vydal Neil šokující *Knihu hřbitova*, dílo na hranici kontroverze. Od roku 1993 shromažďoval do sbírek taky své kratší práce – a šestá kniha povídek (ta nejrozsáhlejší) právě český vyšla pod titulem *Čítanka Neila Gaimana*.

Obsahuje ukázky z ucelených prozaických knih *Nikdykde*, *Hvězdný prach*, *Američtí bohové*, *Anansiho chlapci* a *Oceán na konci uličky*; kromě toho i 47 povídek, od kterých autor vymetl spíž. Představují mišmaš, ale propojený stylem. Je to pestrost v nejlepším smyslu a mišmaš, který zřejmě umí a smí dohromady slepit jen autoři vskutku kultovní. Gaiman se stal členem jejich čtyř, tohoto bratrstva neohrožených, a čteme hned několik variací na horory Howarda Phillipse Lovecrafta (*Já, Cthulhu*; *Shoggothův prastaropraven*) i *Studii ve smaragdové* (2003), která opět přivádí na scénu Sherlocka Holmese. *Muž, který zapomněl Raye Bradburyho* (2012) je podle mého názoru o něco lacinější hříčkou, která – klidně – mohla vzniknout po úvaze: „O Bradburym toho úplně nejvíc nevím, i napíšu text z hlediska člověka, který začíná mít Alzheimer.“ Ale nerad kri-

tizuju! Navzdory přístupu jde o zdařilý hold roku 2012 zesnulému Mistrovi.

Jako film (2017) možná znáte povídku *Jak mluvit s holkami na mejdanech* (2006) a zaručeně vás rozhodí kratičké *Zapovězené nevěsty otroků bez tváře v tajuplném domě za noci hrůzné touhy* (2004), *Zvláštní holčičky* (2001), *Problém se Zuzanou* (2004) a *Ženské koncovky* (2007). Kvalitní science fiction jsou povídky *Lunární labyrint* a *Nula nula nic hodin*. Snílek Gaimanova kalibru, provázený navíc nutným štěstím, se rodí maximálně jednou za dvacet, třicet let – a horor *Klíkyklak Chřestivák* (2013) je tak trochu o potvoře, která vás vypije, takže zbytek, tj. kůži a kosti, půjde pověsit na háček. Ale tak sní kluk, hrdina povídky, zatímco ho vede do podkroví spisovatel, který mu vyprávět měl sám. Zrovna tento příběh je příklad „ryzího Bradburyho“, řekl bych, nicméně Bradbury prostě psal ještě o vlas lépe; čím to je, naprosto netuším.

Další povídka s dlouhým názvem *Jak jsme se jeli podívat na konec světa*, napsala *Dawnie Morningsidová*, *jedenáct a čtvrt roku* (1998) je solidní psychologický vhléd do duše jedenáctileté dívky, která ještě nechápe, že nám nevypráví o ideálním soužití svých rodičů, nýbrž naopak. A *Soví dcera* (1996) je výtkem k fiktivní knihu sedmáctého století *O pozůstalostech nežidovských i židovských*. Titulní dítě, nalezené na kostelních schodech, bylo navrženo k upálení, protože se nezdá zrozeno ze ženy. Pak ho vezmou do kláštera, jenže kláštera opuštěného po čase papežství. Ve třinácti letech je z děcka rusovláska a kráska, pořád ještě nenápadně krmená ženou z města, ale anglicky vůbec nehovořící. Muži jdou, aby ji znásilnili, ale dobře to pro ony gentlemany nedopadne.

Další story *Jacka se neptejte* (1995) kupodivu není o Jacku Rozparovači, ale o záhadné hračce-krabičce s vyskakovacím panáčkem jménem Jack. Text mohl být inspirován známou Kuttnerovou povídkou *Byl to démon*, ale je poněkud kratší. Prvotřídní horor a bravurní příklad toho, jak mají krátké horory vypadat. Div Gaimanova udatenství. A text *Pravda je jeskyně v černých horách* (2010)? Ke konci jde o horor příznačný, a přece trochu hororolezecky (a připadal mi „jako od Stevensona“).

Neřekl bych, že je Neil Gaiman navždycky a s jistotou úplnou popkulturní ikonou, jak se to momentálně prodává, ale nelze než souhlasit se Stephenem Kingem, když říká: *Zkrátka je pokladnicí příběhů a můžeme hovořit o štěstí, že ho máme*. Podle názoru dalšího z klasiků hrůzy Cliva Barkera „vytváří Gaiman příběhy jako šilený cukrář vytváří svatební dort, a to vrstvou po vrstvě, když přimíchává jak sladké, tak kyselé chutě“. „Neil Gaiman je prostě jedinečný,“ dodává přímo na hřbetě knihy tvůrce *Hry o trůny* R. R. Martin. Neil Gaiman je Tim Burton literatury.

Ivo Fencel

Čítanka Neila Gaimana. Úvod Marlon James. Překlad a jazyková redakce Viktor Janiš a Richard Podaný. Jako 165. svazek edice Fantastika vydalo Argo. 2023. 632 str., 788 Kč

HorrorCon 2023

To nám to letí, letos to už byl osmý HorrorCon!

Účastním se téhle skvělé akce od úplných počátků, kdy první ročníky proběhly v Dark Velvet Cafe Baru na Žižkově. Ten však postupně přestal kapacitně dostačovat, a tak se akce přesunula do Cross Clubu v Holešovicích. Tam to bylo fajn, jenom my zimomřivci jsme tam zažívali chladná muka. Teď se už druhý rok koná v Klubu Kotelna, který je, dle mého mínění, zatím prostorově nejvýhodnější.

Místo konání je jedna věc, ale také věle setkávání příznivců hororu je především o lidech: o organizátorech, přednášejících, autorech, nakladatelích a fanoušcích. Hlavními organizátory jsou klasicky Kristina Haidingerová a její muž, podporovaní sehnáním štábem spolupracovníků. Víím, že Kristina už několikrát umdlávala, že uvažovala o tom, že s touhle lopotou přestane, ale jsem moc rád, že se tak nestalo. Program HorrorConu je díky ní vždycky zajímavý, poutavý, jedním slovem skvělý. Návštěvníků, dle mého soudu, přibývá, a to je vlastně to nejdůležitější.

V přednáškovém sále už tradičně vystoupila dobrá víla české fantastiky Františka Vrbenská se svým povídáním o kanadském spisovatelci Nicku Cutterovi a jeho dílech. Pak už jsem nastoupil já a seznámil obecenstvo se spisovatelci a díly zařazenými do antologie tajemných a děsivých příběhů z 19. století s názvem *V říši mrtvých*. Program poté zpestřilo novocirkusové duo Hermína & Petr. Následoval program Jana Hlubka a Martina Jirouška, vtipné vyprávění Terezy Kadečkové a Ondřeje Kocába o lovecraftovských hororech, a poté nás Hanina Veselá provedla hrůznými místy z urbexových výprav. Večer uzavíral koncert kapely Arthe-

mion, beseda s maskérem Jakubem Gründlerem spojená s ukázkami jeho práce a konečně Ex Inferi BloodShow. Celý program skvěle provázel svérázný Petr Polívka.

Dole v restauraci se člověk mohl výborně občerstvit až přecherstvit, vzhledem k lahodnosti předkládaných pokrmů a nápojů. Interiér zdobily působivé fotografie Pavla Slaughtera Jelínka a Michaela Knotena. Štafetu křtů, uváděnou Tomášem Martonem, zahájil Jan Hlubek, a to představením své povídkové knihy *23:55*. Potom jsem s Romanem Bilkem pokřtil společný román *Temné stránky*. Nápomocen nám byl jeden z hrdinů, sériový vrah Ivan Roubal, s nímž jsme se nejprve spojili pomocí videohovoru z pekla a posléze sám dorazil s křticí Roubalkou, která večer chutná a ráno zabíjí. Následoval trojkřest knih tří grácií české temné fantastiky: Veroniky Fiedlerové (*Pomiluj smrt*), Ludmily Svozilové (*Zemři, Kaine: Stín*) a Karin Novotné (*Okřídlení tvorové v bouřkových mračnech*). Velmi rozvernou besedu moderoval výřečný Jiří Sivok, což samo o sobě zaručovalo skvělou zábavu. Velká šéfk celého HorrorConu poté vyzpovídala tým vydavatelství Čti mi!, který se zasloužil o vydání audioverze povedené antologie *České temno*. V 19 hodin pak pokřtil svou (údajně poslední) hororovou knihu *Temná epocha* osobitý Mark E. Pocha.

Na akci nechyběli vydavatelé hororové literatury Martin Štefko (Golden Dog), Milan Žáček (Carcosa) a Jakub Němeček (Gnóm!). Vše doplňovaly další stánky nabízející rozsáhlý sortiment zboží blízký temné duši hororistů, zatímco v kině běžel filmový zombie speciál. Všude se povídalo a diskutovalo, podepisovaly se knihy, hovořilo se o dalších plánech a projektech, HorrorCon vždycky byl a je prostě o setkávání.

Zdánlivým problémem HorrorConu je fakt, že nikdo nemůže stihnout všechny části programu, ledaže by se naklonoval, protože akce prostě probíhají současně hned na několika místech. Ale je to na druhou stranu docela dobrý marketingový tah: každý cítí, že mu něco proklouzlo mezi prsty, že bude muset dorazit zase příští rok, aby dohnal všechny resty. To se mu zase nepovede, to, co uvidí, i to, co mu uteče, ho navnadí na následující ročník. A tak dále a tak dále! Máme před sebou dozajista nekonečné množství HorrorConů, protože akce už se chytila ne drápkem, ale pořádným vlkodlačím pařátem v srdcích všech hororových fanoušků.

Petr Boček

Cirkus, dole Lucifer, foto: Jiří Šeda

Černá křídla Cthulhu

Sunand Tryambak Joshi – žijící v Seattlu – se ve čtvrtek 22. června dožil pětasedesátky a je nejvýraznější světový specialista na Howarda Phillipse Lovecrafta – autora podle některých názorů přeceněného, navzdory tomu kultovního. Za detailní Lovecraftův životopis, který vyšel roku 1996 a znovu v obsáhlejší podobě roku 2010, převzal Joshi *Cenu britské fantasy* i *Cenu mezinárodního sdružení autorů hororu*. Jako osobnost je pak STJ zachycen mj. románem Paula La Farge *Noční oceán* (2017, česky 2018), který si přečtete. A přečtete-li jej, jasněji pochopíte, odkud pučí Lovecraftův kult a kterými štolami se šíří. Jistě: o kdekteré celebritě nakonec vzniká román, dost často špatný. Málokterý bude stejně kvalitní jako *Noční oceán*, toto dílo překvapující snad na každé stránce a přinášející nová a nová odhalení a kladoucí zároveň otázky. (Vizte Interkomy 2019/1 a 12 a 2020/6–7.)

Ale nikoli pan La Farge, už Joshi vybudoval Lovecraftovu mohyly. K vydání připravil definitivní soubor jeho statí, beletrie i poezie. A dlouhodobě pracuje na publikování veškerých dopisů, a protože je jich moc, činí se víc než otrok lampy. Někdy v roce 2010 se tak stal i editorem antologií *Černá křídla Cthulhu*, kde dodnes a i česky vyšlo neuvěřitelných 114 povídek „v Lovecraftově stylu“.

Těch šest knih mám a nejnovější ležela nedávno na pultě. Nekoupil bych ji a umně jsem raději kličkoval prodejnou Kosmasu, kde to již znám jako své boty. Myslíl jsem, že uniknu, ale neměl jsem vůbec vstupovat do jámy Ilové a přepočítal se. To vlastně už roku 2014, kdy česky vyšel první svazek té Joshiho řady. Ale kdo čekal, že půjde o celou řadu?

Možná každý kromě mě.

Pošesté jsem chtěl před chapadlem série konečně zdravě ucuknout, ale prodavačka mě zná, takže mi „šestku“ rovnou podá přes pult. A má reakce? „Já to nechtěl, ale jó, tak prosím, vy jste holt dobrá prodavačka a zkušená, klobouk dolů, tak si to *výjimečně* vezmu.“

Kdo do těchto morbidních antologií přispívá? Mnozí, a to i opakovaně. Mezi autory jsou třeba Darrell Schweitzer, Caitlín Kiernanová nebo slavný BRIAN STABLEFORD. Ten je ověnil povídkami *Pravda o Pickmanovi* a *Zpoza neznámého světa*. Publikuje zde i pověstný Ramsey Campbell či Charles Lovecraft, což je australský spisovatel a nakladatel, který si legálně nechal změnit příjmení podle svého idolu. Rovněž sem přispívají Nicole Cushingová, autor bestsellerů Stephen Woodworth, Steve Rasnic Tem, profesor Robert Waugh a nově taky proslulý William F. Nolan, který bohužel zemřel roku 2021 ve věku 93 let.

Bill Nolan (u toho se zastavme) psal převážně v žánru science fiction, fantasy a hororu a do své smrti zveřejnil přes 2000 povídek a studií. Taky sestavil takřka třicet antologií a posbíral šňůru žánrových ocenění, korunovaných cenou Brama Stokera (za celoživotní dílo). Joshimu posmrtně přispěl

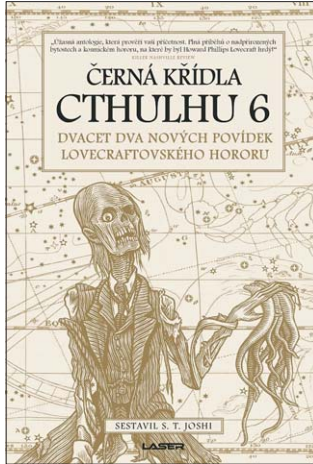
Masožravostí, což je „přitažlivá odpudivost“ o rostlinách, které asi nebudou jen rostlinami a které živí manželský pár. Slovo ŽIVÍ ovšem chápejte různě. Špatně to dopadne! Ale Joshi tvrdí, že lovecraftovské motivy disponují „nekonečnou tvárností“. Zcela bych nesouhlasil. Proč ne?

Myslím, že se v určité fázi parafrázování nutně cosi nalomí a výsledná povídka už jednoduše není lovecraftovská. V antologiích jsem našel řadu próz disponujících erotickými nebo i eroticky zvrácenými prvky: jsem si jistý, že nic podobného by – asexuální – Lovecraft nikdy nevyplivl a v životě na papír nevrhl. A ví to samé i Tryambak Joshi, není trumberou. Přesto...

Nechci, dodám, tvrdit, že byl HPL *výslovně* asexuální, to jistě nebyl. Ale do jeho díla sex neproniká ani na píd' daleko. Chybí.

A proč se tedy zrovna z jeho díla stal až takový kult? Jenom kvůli asexuálnosti sotva! Snaží se na tu otázku odpovědět leckdo a sporu není, že žili velicí kabráci co strůjci hororových povídek, a kult nemají. Tak například Montague R. James. Uměl psát, ale tak často jako Lovecraft napodobován v jemnosti svých duchařin věru nebývá. A copak jeho díla. Jsou svá. Ale práce většiny velikánů není kupodivu tak okamžitě rozeznatelná, jako se to přihodilo právě Lovecraftovi. Není dostatečně divná, abych tak řekl, a sice ti borci psali a píší o hrůzách, ale kuriózní, ne-li bizarní lovecraftův styl nenašli. Pokud vím, i Stephen King napodobil

HPL jen asi dvakrát, a to sice zdařile, ale víceméně žertem. Zabrousil do těch vod. Nic víc. Ani do svých antologií jej Joshi nezískal a v knize *O psaní* King pobaveně cituje sekvenci, kterou má HPL v jedné své povídce a na místě, kde by skvěle fungoval dialog. Ale ten chybí. Mistr měl s přímou řečí a s uvozovkami dole i nahoře evidentně problém. Zrovna jako se (zmiňovaným) sexem. Absence žen v jeho díle je na pováženou a může překvapovat. Jestli byl HPL homosexuál, nehraje přitom sebe-menší roli. Tak či onak psal hodně podivně, ale nikoli našťestí zase tak podivně, aby to mnohé nenadchlo. – Bezděky vzpomínám na švagra Martina: vysoce inteligentní muž, nesmírně úspěšný podnikatel. Vyzná se v umění. Přesto či právě proto (a mě to připadá překvapující) jednu dobu hltal, a to s nesmírnou důkladností a soustředěně, jen a pouze Howarda Lovecrafta. Co na něm, propána, viděl? Nemám páru. I mě HPL fascinuje, ale četl jsem s obdobným nadšením i pastiše se Sherlockem Holmesem anebo dílo Ludvíka Součka a Verna. Literatura je rozmanitá; ale švagr to tak nebral a tenkrát a na dlouho popadal jen a jen Lovecraftovi. Ano, občas mírně vybočil za horizont, přece jen, a louskal v Neffově a Rišově *Ikarii* taky Holdstocka, nicméně... Opět se vracel do krajiny mýtu Cthulhu. A Joshi ve studii *The Rise, Fall and Rise of the Cthulhu Mythos* (2015) tvrdí, že u jím akceptovaných pastišů nikdy nejde jen o mechanické napodobování, které kdysi úspěšně praktikoval August Derleth, anebo – později – Brian Lumley. Ne. Joshi má

za to, že už začala éra, kdy tvůrci chtějí víc a zkoumají věci na prahu hloub, aby zjistili, že lze vyjít z mnoha a více motivů a vsadit motivy do kontextů, které by dnes „Lovecraft sotva poznával,“ kdybychom jej probudili ze spánku. Joshi pak fandí osobitosti každého a nebere nikomu jeho šmrnc. Ani šanci. Sex mu nevádí. A pokud individuální osobitost umně rozvíjí cokoliv z klubka smotaného „snilkem z Providence“, je vyhráno. A Joshi ani moc nemlží: ústředním poselstvím Lovecraftova díla je podle jeho názoru „kosmicismus“, který počítá s bezvýznamností lidstva „na kraji vesmírné propasti“. Jako symbol kosmické hrozby užíval HPL ve svých raných povídkách boha Nyarlathotepa, ale Joshi zdůrazní také markantní význam archeologie, která je možná někde v *Indiana Jonesovi* nádherné dobrodružství, pro Lovecrafta však byla až překvapivě intenzivní zdroj hrůz. A mimořádnou důležitost měl proň jakýkoli *genius loci*.

Což si představuji asi jako svůj vlastní pobyt ve Znojmě. Už jsem potkal víc lidí, kteří mi opakovaně doporučovali k návštěvě spíše Hodonín. Proč tam tedy nejedu? Nevím. Ale zažil jsem párkrát *genia loci* Znojma a toto město u rakouských hranic mě přitahuje jako magnet. Určitě, to jsem si jist, už musely v němčině, češtině i angličtině vzniknout povídky z onoho prostředí a těchto starých uliček a vonných strání, ale ne, žádnou nepsal HPL. Pochopitelně. Nikdy ve Znojmě nebyl. Kdyby ano (a kdyby stanul u zdejšího kostela a shlížel do propasti k Dyji), měli bychom dnes pár Znojmem inspirovaných lovecraftovek. Jenže je to daleko. Amerika taky. HPL místo toho investoval do poznání lokalit kdesi u Quebecu nebo až Charlestonu v Jižní Karolíně. A především rodnou Novou Anglii oživil souhvězdím smyšlených měst, Arkhamem počínaje. A Joshi? Ani nechce zapomenout, že HPL nepřichází do toho prostředí jen s hrůzou nevysvětlenou, ale rovnou s „prastarými“ mimozemšťany. A to je taky ONO. Jsme možná jen čísi „majetek“

NA NOČNÍM STOLKU

Tak se jmenuje víkendová rubrika přílohy Lidových novin a byl to Lubor Fanteisek, který mě prásknul zodpovědné redaktoře, a dopadlo to takhle. Možná si někdo některou ze zmíněných knih koupil, a pak to stálo za to.

ZDENĚK RAMPAS (nakladatel, prezident Československého fan-domu) Vydavatel měsíčníku fanoušků science fiction Interkom, zakladatel Akademie SF, fantasy a hororu. V roce 1979 spoluzakladatel prvního československého SF klubu. Občasný editor, naposledy sestavil antologii starší české fantastiky pro japonské nakladatelství Heibonsha Library.

CO PŘÁVĚ ČTU?

Jsem za polovinou osmisvazkového románu Vilmy Kadlečkové *Mycelium*. Autorka na něm pracovala dvacet let, první díl vyšel před deseti roky a poslední loni. Vždy když vyšel další, začal jsem číst od toho prvního a stále jsem nacházel něco nového. Pak jsem okolo čtvrtého dílu už neměl tolik času a čekal jsem na kompletní vydání a jedno velmi dlouhé soustředěné čtení. Potěšilo mě, když poslední díl *Mycelia* získal Magnesii Literu.

a ve *Stínu nad Innsmouthem* vegetuje „rybožába“, která nepřipomíná pranic z této Země.

V povídce *Čihající děs* sice straší cosi jako gorila, ale skutečná gorila? „To není,“ konstatoval by Tarzan. Gorila je totiž proti oné obludnosti Miss Universe. A HPL?

Je dál v podezření, že ho fascinovaly anomálie spojené s hybridomem a mutacemi lidského těla. Nevěřím. Jako si na papíru a v poklidu sepisoval témata vhodná pro hororové povídky, tak se mu sumírovaly bizarnosti. Ale nemyslím, že by ho vzrušovaly. Jen je rád používal pro efekt. A většinou zdařile. Jeho následovníci dělají dnes, co jen mohou, aby ho dohonili, a jeden z nejpозорuhodnějších příběhů knižky *Černá křídla Cthulhu 6* napsal Jonathan Thomas.

Příběh se jmenuje *Waite bývalý a budoucí* a je to – důmyslná – variace na Lovecraftův horor *Věc na prahu*. Sofistikovanější zaujme Brockovo *Přesycení*. Než tu totiž dojde na akci (a dojde, brr), analyzujeme u stolu s jednou moudrou dámou kritické přijímání Roalda Dahla.

A v *Záhadě prokleté chalupy* Davida Hamblinga se daří kombinovat lovecraftovské prvky s klasickou záhadou zamčeného pokoje. Snad vás to neodradí, ale kniha obsahuje i štěpně verše: *Baladu o Asenath Waiteové* a hrůzoplňnou básně *Na měsíci snové říše, Námluvy noci a Studna*. Závěrem položím otázku.

Měl Lovecraft to, čemu obyčejně říkáme STYL?

Odpovídám, že určitě. Měl. A jak napsal (mainstreamový) autor Gore Vidal: „Styl, to je, když víte, kdo jste, co chcete říct, a ostatní je vám ukradeno.“

Ivo Fencel

S. T. Joshi: Černá křídla Cthulhu 6. Přeložili Milan Žáček, Filip Pardy a Tomáš Přidal. Redakce Helena Šebestová, Tomáš Jirkovský a Boris Hokr. V edici Laser vydala Euromedia Group. Praha 2023. 344 stran.

KNIHA MÉHO ŽIVOTA

Vybrat jednu není lehké, člověk se mění, ale mám dojem, že i kdybych měl volit před lety, stále by to byl *Malevil* od Roberta Merleho. Ta kniha vyšla v roce 1974 krátce před mou maturitou a doslova mě uhranula. Příběh skupinky francouzských venkovanů, kteří ve sklepení hradu přežili jadernou apokalypsu a po svém obnovují civilizaci, zaujal nejen mě, ale i mé spolužáky, kterým jsem knihu půjčoval a maturitní komise pak opakovaně vyjadřovala překvapení, že všichni chtějí mluvit o stejné knize. Česky vyšla ve čtyřech vydáních, takže by ani dnes neměl být problém ji sehnat.

NA CO SE CHYSTÁM?

Podobně jako jsem čekal u Mycelia, čekám na vydání poslední, třetí části dystopie *Deník 2038*, kterou Šimona Löwensteinová napsala původně německy a pak ji přeložila do své mateřštiny. Považuji tuto knihu za Zamjatina či Orwella pro jednadvacáté století. Autorka žijící v Berlíně dotahuje ad absurdum trendy současné (nejen německé) společnosti, které může zkoumat a pozorovat ve svém bezprostředním okolí, a varuje nás před konci další cesty dlážděné těmi nejlepšími úmysly... Druhý díl právě vychází.

Návrat futurismu

Jednou z klíčových otázek naší doby je, zda prožíváme období otřesů nebo stagnace. Došlo snad k dramatickému zpomalení našeho vývoje (v oblasti inovací a technologií), jak to uvádí J. Storrs Hall ve své vynikající knize *Where is My Flying Car?*

(Kde je moje létající auto?)? Nebo nyní procházíme fází, kterou historik Adam Tooze popsal jako „polykrizi“, tedy souběh mnoha závažných globálních problémů, které nemají jednu příčinu a ani jedno řešení. Možná, že se nacházíme v jakési obojaké epoše, neboť stagnace vyvolává nestabilitu, která zpětně výrazným způsobem znesnadňuje vymanění se z jejího jha. Ať už je odpověď jakákoli, zdá se, že naše problémy nelze vyřešit. Staré ideologie selhávají a nové je nedokážou nahradit. Budoucnost nemusí nutně vyhlížet bezútešně – rozhodně ne tak špatně, jak by nám to chtěli namluvit celé týmy profesionálních mediálních hysteriků –, ale rozhodně nevypadá tak jasně, jak by měla.

S úlevou jsem si proto přečetl *The Techno-Optimist Manifesto* (Manifest technooptimistů) od Marca Andreessena; něco jako apel pro všechny, kteří se obávají o současný stav světa. Andreessen je jednou z osobností ze Silicon Valley, které mě vždy velmi zajímaly; je to otec moderních webových prohlížečů, miliardář a podnikatel v oblasti rizikového kapitálu. „Lhali nám,“ píše Andreessen ve stylu odchovaném sociálními sítěmi X/Twitter. „Říkali nám, že technologie nás připraví o práci, sníží naše platy, zvýší sociální nerovnost, ohrozí naše zdraví, zničí životní prostředí, rozloží naši společnost, zkazí naše děti, poškodí naši lidskost, ohrozí naši budoucnost a vůbec je na pokraji zničení všeho.“ Andreessen je přesvědčený, že tomu tak není. Technologie nás činí mnohem lepšími.

Nemyslím si, že je třeba se výraznějším způsobem zabývat argumenty ve prospěch technologií. Pokud se technooptimisté dokáží oprostít od utopismu – a Andreessen se o to snaží ze všech sil, neboť se hlásí k tzv. „neomezené vizi“ Thomase Sowell, která stojí v přímém protikladu k utopismu a/nebo apokalypticismu (apokalypticismu???) levice –, pak mají v zásadě pravdu. Techno-utopismus je rozhodně lepší než jeho protipól, který Andreessen definuje v nejvýraznější části manifestu nazvaném *Nepřítel*. „Naším nepřítelem je stagnace,“ píše. „Naším nepřítelem je odpor k zásluhám, potlačování ctížádosti, úsilí, úspěchů a velkoleposti. Naším nepřítelem je etatismus, autoritářství, kolektivismus, centrální plánování a socialismus. Naším nepřítelem je byrokracie, vetokracie, gerontokracie a slepá úcta k tradici. Naším nepřítelem je korupce, past regulačních opatření, monopoly a kartely.“ Takové nepřátele by snad měl mít každý. Objevují se totiž v nejrůznějších podobách.

Jedním z převleků, do nichž se oblékají, je antikapitalis-

mus, i když nyní méně často, než tomu bylo v minulosti. Je zvláštní, jak zásadně působily protesty proti WTO v Seattlu, hnutí Occupy Wall Street nebo pochody proti úsporám, které se konaly na počátku druhé dekády 20. století. Nyní se zcela

vytratily. Mladí radikálové se stali stejnými kapitalisty, ne-li ještě většími než my ostatní. Další zástěrkou pro nepřátele pokroku je environmentalismus. Letmým pohledem se zdá, že jsou rozumní, ale výsledné cíle radikálů jsou úplně stejné. Jak píše Andreessen, nepřítel chce „méně lidí, méně energie a více utrpení a smrti.“ Naší povinností je se tomuto záměru postavit.

Nepřítel na sebe v posledních letech vzal mnohem vynalézavější podoby. Po určitou dobu se nepřítelem stali bojovníci za maximalizaci proticovidových opatření, kteří neustále varovali před záplavou

mrtvých na ulicích a jako by radostně očekávali zavedení trvalého nošení roušek na obličejích. Jejich porážka byla rychlejší a snadnější, než jsem si dokázal představit, protože občané prohlédli jejich falešné výjimečné stavy a neustálé panikaření a především nekompetentnost. Nyní se nepříteli stávají ti, kteří chtějí zpomalit pokrok umělé inteligence. Některé jejich důvody mohou znít přesvědčivě, ale z dlouhodobého hlediska se jedná o nepřátele pokroku. Lidstvo v současnosti čelí mnoha existenčním výzvám, například pandemiím a změnám klimatu. Umělá inteligence spíše usnadní jejich řešení, než aby je ztížila. Je však důležité se na tyto výzvy připravit, vlastně je to životně důležité. Neméně důležité je ovšem nedovolit, aby naši reakci na tyto výzvy utvářela současná vlna „odborníků na klima“ a „epidemiologů“. V minulosti se tito lidé opakovaně mýlili, a přesto nebyli nijak potrestáni.

Andreessenův manifest mnozí kritizovali, zejména příspěvatel New York Times a liberál Ezra Klein. Klein kritizuje Andreessena, že prý jeho text postrádá detaily; uniká mu však, že Andreessen napsal manifest, a nikoli knihu nebo politický dokument. Klein upozorňuje na určité nesrovnalosti; žádné z nich však nejsou tak zásadní, aby Andreessenovu argumentaci poškodily. Klein však správně poznamenal, že Andreessenova ideologie by se neměla označovat jako technooptimismus, ale jako reakční futurismus. Proč reakční futurismus? Andreessen totiž věří ve světlé zítřky, k nimž nás přivedou především technologie. Reakční proto, že se Andreessen, stejně jako většina současných pravice, obrací do minulosti. Reakcionáři jsou toho názoru, že staré časy byly dobré časy – francouzský ancien regime, katolický středověk, Sparta, můžete si vybrat – a že tato zlatá éra byla rozvrácena, zrazena, a nakonec zničena zvolnými elitami a intelektuály žijícími v zajetí cizích destruktivních myšlenek. Jedinou cestou vpřed tak paradoxně představuje

návrat do minulosti. Při letmém čtení Andreessenových úvah to možná není vidět, ale v pozadí to tam je. Američané, a možná i celý svět, se dříve mnohem méně báli technologií a byli ochotnější riskovat. Ať už touto „zlatou érou“ miní cokoli – možná padesátá léta minulého století, to není úplně jasné –, Andreessen je přesvědčen, že bychom se k ní měli navrátit, přinejmenším v rovině jejího ducha, když už ne ve skutečnosti.

Označení reakční futurismus mě přimělo vzpomenout si na jiné hnutí, které rovněž vzniklo v době velké stagnace a neklidu – italský futurismus. V roce 1909 zveřejnil italský básník Filippo Marinetti na titulní straně předních pařížských novin *Futuristický manifest* (Futurist Manifesto). Manifest je pozoruhodné dílo plné dynamiky a revolučního nadšení, které dnes tolik postrádáme. Je zřejmé, že se Andreessen nechal Marinettim velmi inspirovat. Již samotný úvodní odstavec manifestu i po více než sto letech překvapuje svou působivostí, obrazností a poetičností: „Bdělí jsme celou noc, mí přátelé a já, bdělí jsme pod lampami mešity, jejíž měděné kupole, děrované jako naše duše, měly nicméně elektrická srdce. A zadupávajíce na bohatých perských kobercích svou vrozenou lenost, rozprávěli jsme na okrajích logiky a čmárali na papír dementní řádky.“

Marinettiho postuláty jsou radikálnější než Andreessonovy, ale pokud bychom Andreessenův text interpretovali ve straussovském duchu (*Leo Strauss a jeho teorie o exoterickém a esoterickém čtení textů*, tj. čtení „mezi řádky“ – pozn. překladatele), je možné vyvodit, že i on by s nimi souhlasil. Marinettiho jedenáct tezí obsahuje mimo jiné „7) Nikde není více krásy než v boji. Není veledíla, jež by nemělo agresivní ráz,“ a „10) Chceme rozkotat muzea, knihovny, porazit moralismus, zženštilost a veškeré oportunistické a utilitaristické zbabělosti.“ Marinetti se snaží překonat staré, zničit minulost i s jejím nánošem prachu a pavučin a vykročit vpřed skrze sorelovský kult násilí. Asi nikoho nepřekvapí, že se básník přiklonil k italskému fašismu, politické ideologii, která podle něj nejvíce odpovídala futuristickému světonázoru.

Ani jeden z obou manifestů – Andreessenův nebo Marinettiho – ve skutečnosti plně neuspokojuje. Andreessenův je příliš povrchní a prosycený světonázorem Silicon Valley, což ve mně vzbuzuje nedůvěru. Na druhou stranu Marinetti je básník a kdy básníci udělali něco užitečného, než že psali? Je příliš abstraktní, používá spíše snové obraty než konkrétní myšlenky a zaměřuje se spíše na sociální a umělecké aspekty než na politiku a praktickou stránku věci. Přesto oba tyto texty stojí za přečtení. V neposlední řadě proto, že když tak učiníte, tak se po každé, když uvidíte nějakého „odborníka“, jak hlásá klam o zabezpečení umělé inteligence, nebo vám říká, abyste přestali jíst maso, či vám zakazuje kouřit tabák, rozpálíte doběla. Pokrok nelze zastavit, protože jeho nepřátelé jsou v jádru slabí a líní.

Jak napsal Marinetti: „Podívejte se na nás! Ani jsme se nezadýchali... Naše srdce v nejmenším necítí únavu! Živilo se totiž ohněm, nenávisť a rychlostí! ... Udivuje vás to? To jen protože si už nepamätujete, že jste vůbec žili! Na vrcholu světa vrháme ještě jednou výzvu do tváře hvězd!“

Petr Svoreň, jr.

Umínění vizionáři

Ve čtvrtek jsme si prostřednictvím Dne české státnosti, svátku pro tuto zemi v pořadí druhého nejdůležitějšího, připomínali den, kdy byl zavražděn svatý Václav. Ovšem 28. září se staly i jiné věci. Třeba v roce 1928 si všiml skotský doktor Fleming podivné plísně, která hubila bakterie a které se později začalo říkat penicilin, a v roce 2008 poslal Elon Musk, zakladatel firmy Space X, do vesmíru první soukromou družici.

Holdně bych vsadil na to, že to poslední si zbytek světa připomínal nejvíc. Musk, vizionář, jednička na žebříčku světových miliardářů, investor s náladovostí i umíněností připomínající malé děcko totiž světu nadělal elektromobilitu a zcela vážně chce poslat člověka na Mars. Už dnes mnozí soudí, že je nejlivnějším pozemšťanem první půle 21. století. Americký prezident sice bude pořád tím nejmocnějším, ale Musk, právě proto, že je nejdůležitějším i nejunanutějším vizionářem doby, je tím nejlivnějším.

Škoda že v našem v českém zápečí nemá slovo vizionář jinak oslnivý lesk: značná část společnosti si nejspíš vybaví jen vizionáře Hlavsu z cimrmanovské hry Posel z Liptákova, který odezírá z otevřené trouby budoucnost.

Musk ovšem budoucnost neodezírá, protože ji jednoduše formuje: kromě vypouštění družic proměňuje svět komunikací i sociálních sítí, ovlivňuje jakožto soukromá osoba konflikty mezi státy a svou Teslou ukončil víc než sto let trvající éru klasického automobilu se spalovacím motorem, který víc než jakýkoli jiný lidský výrobek ovlivnil naši mobilitu a dal jednotlivcům pocit svobody.

I u nástupu automobilu tehdy stál jiný vizionář. Jmenoval se Henry Ford, a kromě modelu T umanutě prosadil i jiné vize, dokonce podstatnější: třeba pásovou výrobní linku, která vedla k razantnímu snížení cen výrobků masové spotřeby. Stejně razantně Ford zvýšil mzdy zaměstnanců – auta přece musel někdo kupovat –, zavedl pětidenní pracovní týden, sociální a vzdělávací benefity, pochopil moc reklamy i propagace. Jestli někdo zásadně přispěl ke vzniku konzumní společnosti, v níž stále ještě žijeme, byl to právě on. Fordismus se tomu říkalo. (Bohužel však byl Henry Ford i antisemita a obdivoval Adolfa Hitlera.)

I vizionář Musk má své mouchy. Ne zcela jasný postoj k ruské agresi proti Ukrajině (té původně poskytl satelitní internet Starlink, avšak před důležitým útokem na Rusy ho zablokoval) vyvolává dokonce v leckom i obavy, zda nakonec nemůže k faktorům ohrožujícím liberální demokracii nakonec patřit i on. Byl bych však přesto moc rád, kdyby čeští politici i ovlivňovatelé názorů společnosti, jen co přestanou slavit, začali o Muskových vizích víc přemýšlet.

Škoda, že nemůžou zajít k Hlavsovi a nakouknout do jeho pece. I když, kdo ví, jak by to dopadlo, třeba by se zachovali jako uhlobaron Ptáček, který soudil, že důl, to je jen díra v zemi, mu přece vzít nemůžou.

A vidíte, vzali.

Jaroslav Veis

Odposlechnuto

Nejrozšířenější dnešní konvence je být nekonvenční.

Grobenius

Cesta ze tmy, cesta do tmy

Poprvé vyšla tato kniha v roce 1998, to už je čtvrt století. Od té doby se kniha změnila, dnešní podoba se od prvního vydání hodně liší. Změnil jsem se já a změnil se i svět kolem nás. Dovolte, abych o těch změnách krátce povykládal.

Původně to byla pohádka na pár stránek, jmenovala se *Potíže s elektřinou*. Prostě mě napadlo, že čtyři základní síly, na kterých stojí svět, mají v rukou čarodějníci, kouzelní dědkové za devaterými horami, v chaloupce na kuří nožce, tak něco. V té pohádce elektřina přestala fungovat 20. 4. 1996 a vypravěč zažil zhroucení světa a byl jedním z poutníků, kteří se pokoušeli najít příčinu. A našli a doplatili na ni a svět, ostatně, taky. Zamyšlel jsem to jako hříčku a tak to taky vyznělo. Psal jsem v atmosféře radostné exploze fantazie a podnikavosti devadesátých let. Že ta pohádka radostně nekončí, je vina žánru. My scifisti jsme už takoví.

Pohádku jsem dopsal a říkal jsem si, že tohle téma by chtělo něco víc než pohádku. Vrátil jsem se k tomu počátečnímu momentu, co by se stalo, kdyby skutečně elektřina přestala fungovat jako fyzikální jev. Co by se tedy stalo, kdyby přestala fungovat elektřina jako technický jev? To bylo téma mé další práce. Zhroutila by se technická civilizace v plném rozsahu. Svět by takřkajíc zůstal stát a lidi by dál žili – a nějak by se přizpůsobili a vytvořila by se nová politická i sociální struktura. Jakpak by asi vypadala, jak by se svět se ztrátou základní hnačí síly vypořádával?

Žánr podobný takto zásadní ořes jsem nezažil, nicméně jeden ořes se mi vtiskl do nervů – když 21. 8. 1968 přijeli Rusové na věžích tanků. Taky se tenkrát zhroutil svět, stalo se něco, co nikdo nepředpokládal. Mělo to hned svoje politické a sociální důsledky – lidské krysy vylezly z kanálů. Univerzitní profesori dělali tramvajáky a tramvajáci se zmocnili kateder. Tehdy jsem poprvé uviděl, co to se společností udělá, když vnější síla zamíchá kartami. Lidé zůstanou, ale změní se jejich role a vztahy mezi nimi.

Druhý takový impuls, který mě vedl při rozvíjení příběhu *Tmy*, byla občanská válka v Jugoslávii. Před válkou jsem tam byl jen jednou, ještě za maršála Tita. Líbila se mi slunná země plná veselých pozitivních lidí. Potkal jsem se tam s Němcem, letním hostem. Říkal, že to tam zná, že tam sloužil za války. Už to mi zachvělo žaludkem. Pokračoval ve výkladu, že až umře Tito, nastane nepředstavitelně krutá válka, jakou Evropa nezažila. Často jsem na něho vzpomínal, když pak válka skutečně vypukla. Kde se všichni ti vrazi vzali? Třeba jsem je potkával na ulici, seděl jsem s nimi u jednoho stolu a pil s nimi víno a smáli jsme se společně! A titíž lidé pak vraždili a znásilňovali. Tohle otočení společnosti mi leží dodnes v hlavě a jsme zase u vize zamíchání a rozložení karet. Lidé stejní, jen role jsou jiné. Připomíná mi to tu lidovou loutku, kdy se z „dívky“ stane „čert“. Hrrr a je to. Pouchý mžik nebo cvak.

Zpátky ke *Tmě*.

Dříve než román jsem téma zpracoval v novele. Vznikla velmi rychle, za dva za tři týdny a v podstatě obsahovala první půlku pozdějšího románu. Časově zabírala údobí od „cvak“ až po ustavení jakési společenské struktury trvalejšího rázu. Vy-

mýšlel jsem technické důsledky zmnění elektřiny jako technické síly a řešil s odborníky takové věci, jestli se tramvaj dá bez elektřiny ubrzdít z kopce, nebo nedá. Víc mě ale zajímala společenská stránka. Bylo mi jasné, že by nastoupila hrubá síla, jako to bylo ve středověku. Začala by éra hrubých násilnických typů.

Tak vznikl Jindra Hřivnáč, primitiv s naturálním organizačním talentem, mravně devastovaný a ve fungující společnosti nepoužitelný. Jakou horší vlastností ho obdařit než pohlavním zneužíváním vlastního postiženého dítěte. Proti němu jsem postavil Honzu Kryla, individualistu, silného chlapa, pozitivní konstruktivní typ. Vyšel mi z něho jakýsi Mirek Dušín. Oba jsem si dal dohromady jako dva protipóly. Pak tu byla třetí figura, ta znásilňovaná holčička Katka. Tak tedy vznikla novela, která vyšla ve sborníku *Klon '96* pod názvem *Potíže s elektřinou* (román). Byl to hodně drsný text a vyvolal rozporuplné reakce. Mnozí čtenáři se hněvali, že jsem to přehnal – nejvic jim vadilo to znásilňování dítěte. Jiní mě ale podporovali. Ano, na světě jsou hnusná místa a hnusní lidé, takové věci se v něm dějí.

Zájem o téma mě neopustil. Podařilo se mi zbořit takzvané normální svět a dát ho do rukou mravním zrůdám. Co ale se bude dít potom? V novele se o dalším vývoji nepsalo. Byl to námet pro druhou část románu. Zpracoval jsem ji v duchu představ a nadějí devadesátých let.

Mnozí je považují za jakousi ekonomickou Sodomu a Gomoru. Takzvané polistopadové nadšení opadlo už začátkem devadesátek, ale naděje a příležitost se z tehdejší atmosféry nevytratily. Vyšlo mi to tak, že typy jako Hřivnáč by sice dokázaly využít situace a domoci se jakýchsi drobných výhod, ale že by se časem přece jen vytvořila seriózní struktura. Vytvořili by ji čínorodí lidé mezi politiky. Hodně jsem spoléhal na vojáky. V jedné verzi jsem měl motiv bratrské pomoci Bundeswehru, ano, i tak daleko jsem se v naivním optimismu dostal. Vypustil jsem i problematický motiv zneužívání dítěte. Ve světě, kde Mirkové Dušínové svorně přemohou padouchy, nemá taková nechtutnost místo. Jdeme dál, i kdyby čert na koze jezdil, a když nám svět spadl, vybudujeme si nový. Vyhráme si rukávy a chutě do práce!

Ano, původní verze *Tmy* byl tak trochu aktivisticko-budovatelský román.

Pak přišla „opoziční smlouva“, rozdělení moci mezi občanské demokraty a sociální demokraty, a ztratil jsem veškeré iluze. Došlo k ní právě v roce, kdy *Tma* poprvé vyšla, v roce 1998. Chápu, že pro dnešního čtenáře už nemá traumatizující efekt, je to vyčpělý historický pojem nebo o ní ani neví. Musím tedy připomenout, že tenkrát z politiky zmizel i poslední náter idealismu. Pokusy pozdějších natěračů škodu napravit nekončily úspěchem. Pod vlivem toho, co se stalo, jsem román zásadně přepracoval, zejména jeho druhou, původně optimistickou část. Pochopil jsem, že elity by se nenechaly nějakými Hřivnáči zadupat do země. Znovu by se zmocnily společnosti a jely dál v novém režimu a navlékly všechno tak, jak by jim vyhovovalo. Co tedy s lidmi jako Hřivnáč? Není těžké z něho udělat loutku. Našel jsem novou roli pro ubohou Katku. V úvodu

jsem ji vrátil do pekla života s Hřivnáčem a vedl jsem ji příběhem dál, zneužívanou a využívanou, až nakonec se stala svorníkem klenby novodobé politické struktury. Že taková společnost musí fungovat na nenávisti, je samozřejmost. Předmět nenávisti je nabílední. Musí se přece najít viník. Kdo způsobil, že přestala fungovat elektřina? No přece technici a přírodní vědci, ti se stanou pronásledovanou menšinou ve světě Hřivnáčů, z pozadí vedených loutkovodiči.

Pěkně se mi to tedy vyklubalo a knihu jsem vydal pod matoucím názvem *Tma 2.0*. Žil jsem tenkrát hodně ve světě hardwaru a softwaru a myslel jsem si, že každému musí vtip názvu dojít. Že se software vyvíjí a je v jádru stejný, ale v nové verzi vylepšený, tento doslov píšou na editoru Libre Office ver. 5.4.4.2. To je přece jasné! Není to jasné.

Vzešel z toho zmatek, takže jsem se v dalších vydáních pokorně vrátil k původnímu názvu. Ten ostatně vymyslela moje kamarádka Saša Berková, želbohu už není mezi námi. Nepřestávám jí za něj děkovat. Pokud tedy někdo čte knihu od doslovu, pak podotýkám, že toto vydání je pouze kosmeticky, tedy gramaticky a všelijak jinak vylepšená *Tma 2.0*.

Co k tomu všemu dodat?

Je načase pustit se do toho nejdůležitějšího.

Opět se musím vrátit k úvodní tezi, že došlo ke změnám a zasaáhly mě a hlavně svět, jak ho vnímám. V polovině devadesátých let, když jsem *Tmu* začal psát, musel jsem si vymyslet jakési Marfany, aby přišli a elektřinu zrušili. Tohle papundeklové laciné řešení jsem nahradil v nové verzi pseudovědeckým vysvětlením. Ke sci-fi ale takzvaná fantastická věda patří, fyzika dostává často napráskáno a čtenář musí výprask přijmout jako součást hry, aby příběh mohl fungovat. V polovině devadesátých let tedy elektřina byla něco jako přírodní jev a zruší ji něco nadpřirozeného – však taky to byla prapůvodně pohádka.

Uplynulo třicet let a kolem elektřiny, této životadárné síly našeho světa, se odehrávají čarodějné tance. Vše se převádí na elektrický pohon a za tím účelem se ruší elektrárny. Do plánu na pětadvacet let dopředu se kalkuluje s vynálezy, které neexistují. O energetice rozhodují bakaláři politických věd a s fyziky je nejlíp se nebavit, protože jsou zaujatí. Už se nediskutuje o tom, jestli nastane blackout, tedy naprostý výpadek elektřiny. Diskutuje se, kdy k němu dojde. Naše společnost se chová jako malé dítě se sirkami na seníku.

Za těchto obecných okolností má *Tma* jiný význam. Pořád je to výraz hořkosti z pochopení, že lidé jsou schopni zradit cokoliv a udělat ze sebe šašky se spólč s kýmkoli, jen aby dosáhli moci a udrželi se u ní. Věřím ale, že v nové době vystoupí význam elektřiny více do popředí. V době svého vzniku byla *Tma* více o lidech a taky o elektřině, kdežto teď je hlavně o elektřině a taky o lidech.

V původním vydání motiv „hledání viníků“ nebyl. Dostal se do příběhu až v nové verzi na základě prosté úvahy podložené zkušeností, že nová moc nutně potřebuje cíl, k němuž nasmě-

ruje nenávisť davu: jednou to jsou „židi“, podruhé „buržouzi“, v tomto příběhu „fyzikové“. Když dnes pozoruji divošské tance kolem jaderné energetiky, vidím, že je to nejúspěšnější předpověď, jakou jsem jako autor sci-fi napsal. Jeden z důvodů, proč u nás je a zůstane u ledu, je ten, že kdyby se z lednice vytáhla, zažaluje nás Rakousko a rozhodne mezinárodní soud, tedy lidé, kteří o elektřině vědí, že se rodí v elektrické zásuvce.

Největší pozornost ale román ve své původní i nynější podobě vyvolal svou vizí blackoutů, totálního výpadku elektrické energie. Zde má výpadek fatální důsledky. Výpadky přijdou, ale netřeba se jich zas tak moc bát. V poválečné Evropě byly běžné. Za mého dětství byly v každé domácnosti pěkně po ruce petrolejové lampy se sirkami opodál, aby se potmě nemusely dlouho hledat. Petrolej se kupoval v drogerii, lampy byly k dostání v železářství. Dodám malý „know how“ z té doby: lampy měly skleněný cylinder a ten rád praskal. Dalo se tomu zabránit tím, že se na okraj navlékla kovová vlásenka neboli sponka. Možná to byla pověra, ale patřilo to ke kultuře petrolejových lamp. Ta se nevrátí. Až nastanou black-outy, budeme mít v domácnosti rozstrkané akumulátorové svítílny, pokrok se zastavit nedá.

Končím svoji úvahu stejně chmurně, jako je chmurný závěr románu, v němž lidé u moci zatají lidem, že se elektřina vrátila a zase funguje. Ale pozor, on ten závěr není úplně chmurný. Honza s Markétou žijí a čekají na východ slunce, to je přece pozitivní vize. Také v úvahách vidím v budoucnu cosi jako svítání. Jakkoli to vyzní paradoxně, blackouty čili výpadky budou znamenat svítání. Že bude zima, můžete lidem vykládat od rána do večera, ale zatopí si v kamnech, až když jim začnou drkotat zuby. Už dnes se nálada mění prostě proto, že hra se sirkami na seníku, tedy zahrávání si s energetikou, má za následek brutální zvýšení cen elektřiny. Až nastanou výpadky, věřím, že lidé vezmou dítěti sirky z rukou.

Nejenže bych si to přál, ale pevně věřím, že se to stane. Že nastane doba racionálního přístupu, kdy se budou uvážlivě posuzovat možnosti a zdroje hodnotit podle jejich efektu. Že vývoj půjde ve směru skutečných inovací a nebude pod tlakem zbožných přání a vysněných iluzí o průmyslu poháněném větrníky a slunečním svitem. Že přestaneme technologie hodnotit podle kritérií nastavených lidmi, kteří o technologiích nemají ponětí. Donutí nás k tomu nouze. Ta nás čeká, a zase – coby optimista věřím, že zdaleka nebude taková, jak je zde vyličená.

Něco bych si zcela závěrem chtěl něco přát pro sebe i pro tento román: aby se po dalších třiceti letech náhodný čtenář zadíval do jeho stránek a knihu odložil s povzděchem, jak mohl někdo napsat něco tak pošetilého a od reality vzdáleného. Zatím mi totiž lidé říkají pravý opak, že je čtení děsí, jak pravděpodobně jim připadá všechno to, o čem se tu píše. Dodává mi to jakési pochmurné zadostiučinění, ale že by mě to těšilo, to vůbec ne. Čeká nás cesta ze tmy a k ní přejí sobě i nám všem, aby byla co nejkratší.

Ondřej Neff

Časem s vědou – prosinec

● velkých činech vědy, techniky a medicíny

Watsonův a Crickův objev struktury DNA v roce 1953 znamenal sice velkolepý konec jednoho hledání, ale okamžitě otevřel další směry výzkumu. Jedním z nich bylo zjišťovat posloupnost (sekvenci) takzvaných bází, pomyslných písmen v dvojité spirále deoxyribonukleové kyseliny DNA. To se zprvu jeví jako úkol prakticky nesplnitelný... Separáční a analytické metody tehdejší biochemie uměly stanovit jen čisté sloučeniny, dostupné ve vážitelném množství. V DNA však jsou chemické rozdíly mezi jednotlivými písmeny nepatrné, takže nerozpoznatelné, navíc je jich tam strašně moc – třeba DNA lidského genomu obsahuje tři miliardy písmen...

Z buněčných jader se dá získat mikroskopicky málo DNA, kdežto k sekvenování je zapotřebí makroskopické množství. Jak tedy DNA zmnožit? Na to první odpověděli američtí biochemici Stanley N. Cohen a Herbert Boyer v listopadu 1973. Oni vlastně napodobili přírodu: Úseky DNA, rozporcované účinkem speciálních enzymů (*restrikčních endonukleáz*), pomocí zvláštních subbuněčných útvarů, takzvaných *plazmidů*, vpravili do vhodných bakterií (například běžné *Escherichia coli*), které je naklonovaly podobně, jak to dělají třeba plicní buňky s viry chřipky. Bylo to na dlouhé lokte, nicméně umožnilo to reálné pokusy o sekvenaci. První úspěšný britský biochemik Frederick Sanger. Jeho postup byl nesmírně pracný a dovozoval čtení jen velmi malých genomů. Proto jím roku 1977 přečtený první genom (patřil viru) obsahoval něco přes 5000 písmen. Sanger dostal v roce 1980 Nobelovu cenu za chemii. Cenu s ním sdílel Američan Walter Gilbert, který téhož výsledku dosáhl o něco později a trochu jinak. (Sanger se stal po fyzikovi Johnu Bardeenovi druhým vědcem, který získal dvě Nobelovy ceny ve stejném oboru, tu první roku 1958 za strukturu inzulinu.)

Počátkem let osmdesátých pak Američan Kary Mullis, tehdy krátce před čtyřicítkou, objevil způsob pomnožování DNA ještě lepší než klonování. Tou dobou se v kalifornské firmě *Cetus Corporation* zabýval komerční přípravou krátkých úseků DNA, takzvaných *oligonukleotidů*, pro účely radioaktivního značkování.

„Jednoho pátečního jarního večera jsem jel s přítelkyní na chatu. Usnula. Já jezdím v noci rád; každý víkend odjíždím na sever do své chaty a cestou klidně sedím tři hodiny v autě, což sice zaměstnává ruce, ale mysl je volná. Té noci jsem myslel na sekvenování, které mě čekalo.“

V tu chvíli ho napadlo, jak připravit dostatek DNA. Velmi zjednodušeně řečeno: Dvojsřoubovici sekvenované DNA enzymaticky rozstříhat na malé kousky, vhodným oligonukleotidem tvaru „Y“ ohraničit jejich konce. Získané ústřížky zahřátím rozplést na dva řetězce a ke každému od jeho volného výběžku doplnit komplement pomocí nám již známé DNA polymerázy. Získaný výtěžek zase rozplést, zase doplnit... Každým takovým cyklem se množství DNA zdvojnásobuje. Přesně takhle dne 16. prosince 1983 Mullis předvedl kolegům první *polymerázovou řetězovou reakci* neboli *PCR*. Oproti dosud využí-

vanému klonování nevyžadovala nic živého, stačily chemikálie. Vadou naproti tomu bylo, že běžná DNA polymeráza se nutným zahřátím (na cca 90 °C) v každém cyklu znehodnotila a musela se neustále doplňovat. Proto Mullisovy kolegy v roce 1986 napadlo použít polymerázu z jedné termofilní bakterie nalezené před časem v horkých pramenech Yellowstonekého národního parku, která teple odolávala; stačilo tedy přidat ji jen na počátku. Tím celý proces výrazně zlevnil a díky automatizaci se zkrátil z dní na hodiny – a Mullis si v roce 1993 mohl udělat výlet do Stockholmu.

Čtení lidského genomu přestalo být utopií. Začalo v roce 1990 a trvalo deset let. Dnes zabere deset hodin a svede ji kdejaká laboratoř.

Studium genomů přineslo revoluci ve vědě i společnosti. Dřív se kupříkladu organismy klasifikovaly (druhy, rody, čeledě, vzpomínáte?) hlavně podle vzhledu a vnitřní stavby. Dnes taxonomii vládne srovnávání genomů, což vedlo nejen k objevu nových druhů (dosud schovaných mezi jinými), ale taky přeoralo dosavadní zařazení mnohých organismů, především mikrobů, ale i rostlin a živočichů (například sokoli už nejsou příbuzní orlů nebo jestřábů jako dřív, ale vrbců či sykorak). Srovnávání genomů umožnilo přesněji sledovat míru příbuznosti a vytvářet evoluční rodokmeny daleko do minulosti (například šimpanz se oddělil od člověka před šesti miliony let). V kriminalistice lze identifikovat člověka z jediné molekuly jeho DNA. V medicíně zase studium odchylek v jednotlivých genech u zdravých a nemocných lidí dovoluje přiřadit jednotlivé neinfekční (takříkajíc *civilizační*) choroby ke konkrétním genům, což vede k lepší (a to i preventivní) diagnostice a jednou snad i ke genové terapii.

Pro mě nejzajímavější však je postupně odhalovaný vztah mezi strukturou genů a fyzickými i osobnostními (chcete-li *charakterovými*) vlastnostmi jejich nositelů. To jednou, po ještě hlubším poznání a ještě lepším zvládnutí manipulace s jednotlivými geny, teoreticky otevře možnost něčeho jako *projektování, konstrukce a programování* člověka. Slibné, děsivé.

František Houdek

Odposlechnuto

Žijeme v době, kdy mocná a přitažlivá antikoloniální ideologie aplikuje toxickou, ale historicky nesmyslnou směs sovětské propagandy, amerického antirasistického žargonu a tradičního antisemitismu na složité historické problémy.

Simon Montefiore (britský historik)

Západní civilizace je ohrožena třemi různými, ale vzájemně souvisejícími silami: oživením velmocenského autoritářství a expanzionismu v podobě Komunistické strany Číny a Ruska Vladimira Putina; vzestupem globálního islamismu, který hrozí mobilizovat obrovské množství obyvatelstva proti Západu; a woke ideologii, která se šíří jako virus a nahlodává morální ukotvení příští generace.

Ayaan Hirsi Aliová

Múzami zulíbaný rapl Třeštění letitého popularizátora 132

Před padesáti lety, konkrétně od 5. května do 28. července 1973, běžel v BBC týden co týden třináctidílný seriál *Vzestup člověka* od respektovaného polsko-britského matematika, filosofa a historika vědy Jacoba Bronowského. Autor v něm subjektivně, ale velmi fundovaně podává vývoj přírodovědy i s dopadem na lidskou společnost. Rok po skončení cyklu Bronowski zemřel. (Název cyklu parafrázoval druhou knihu Charlese Darwina o evoluci, *Původ člověka*, 1871.)

Současně s televizním vysíláním vyšla pod stejným titulem i knižní verze. Tu pak roku 1985 vydalo nakladatelství Odeon. Dodnes si pamatuji, jak moc se mi líbila... Nejvíce mi učarovalo stručné čtyřverší, které tam autor podle svých slov vložil „pro jeho nevyrovnatelnou krásu a výstižnost“. Od té doby jsem se s ním setkával v různých knihách a článcích. Tady je v překladu Jaroslavy Davidové-Moserové:

*Svět v zrnku písku spatřovat
či nebe v plané květině,
nekonečno v dlani skrýt
a věčnost v jedné hodině.*

Tak jsem se před lety poprvé setkal s Williamem Blakem, z úvodu jehož básně *Proroctví nevinnosti* verše pocházejí. Nejsm si jist, zdali právě ony byly úplně první položkou, ale zcela určitě tehdy patřily mezi několik málo, které mě přiměly sbírat výroky týkající se poznávání světa.

V čem spočívá ta jejich „nevyrovnatelná krásu a výstižnost“? Jádrem sdělení je samo o sobě banální – opis *touhy po poznání* vlastní (skoro) každému člověku. Ale ta forma! Ostře kontrasty umožněné neobyčejným, ryze básnickým viděním světa a především na nic se neohlížející umanutost přicházet věcem na kloub bez ohledu na čas i prostor... Pranic nevádí, že racionálně vzato každý z těch čtyř veršů hlásá holou nemožnost, přesto nás fascinují a toužíme je naplňovat.

(Poněkud mi to připomíná Otokara Březinu a jeho velkolepou *Modlitbu večerní*, hlavně tuto část:

*Ať všechno obsáhnu, všech cíle drah a cest,
co vidím žít a mřít a růst a kvést a zrát,
sil živých věčný kruh, jenž konstelace hvězd
v své síti navléká a řídí vzlet a pád...)*

Svrázný anglický básník a grafik William Blake (1757 – 1837) byl umělec, který se pro širší veřejnost narodil dlouho po své smrti. Navzdory sedmičkám v základních datech byly jeho osudem spíše trojky: Veřejnost dostala první (a za jeho života poslední) šanci se dozvědět o jeho existenci dne 10. října 1793, kdy inzeroval k prodeji svoje dílo *Americké proroctví* (v něm se mimochodem poprvé objevuje novotvar *orc*). Po naprostém fiasku se utáhl do soukromí a žil z podpory nemnoha lidí, kteří ho obdivovali. Během stejného roku 1793 pak pravděpodobně vytvořil svůj nejnámější obraz, ručně vybarvenou grafiku *Starý dnů* (*Ancient of Days*) pro další knihu – *Evropské proroctví* (1794). Neodolám, abych i z ní nevedl jeden příklad propojení jeho vnitřního vesmíru a hmotného světa okolo:

*...Napíšu knížku kytkám na listy,
dostanu-li pár zamilovaných a sem tam
skleničku básnické fantazie;
až mi stoupne do hlavy, zazpívám,
zahraju na loutnu a ukážu ti svět,
v němž každé zrno prachu srší radostí...*

Blake psal veršované knihy, které sám ilustroval. Vytvářel je po jednotlivých kusech pro konkrétní zájemce (kterých věru nebylo mnoho); proto jsou dnes velmi vzácné. Žádná není stejná, i *Starý dnů* je v každém exempláři trošku jinak kolorovaný.

Hluboce věřil v Boha, avšak nenáviděl církev, stejně jako všechny další instituce, které podle něj zotročují lidstvo a ubíjejí ducha imaginace. Odsuzoval strádání těžce pracujících dětí, bezútěšnost nedospělých prostitutek, chladnost církevního rituálu, rasismus, otroctví, útlak žen i další projevy nesnášenlivosti a násilí. Vedle takzvaných „prorockých knih“ (z nichž ty s náboženskou tematikou jsou z dnešního pohledu značně ujeté) vytvořil několik sbírek takřikajících civilních, například *Zpěvy nevinnosti* a *Zpěvy zkušenosti*. Z těch druhých pochází i jeho třetí nejslavnější majstrštyk, báseň *Tygr*. V češtině existuje v několika překladech, osobně dávám přednost verzi Václava Pinkavy:

*Tygře! Tygře! Planoucí,
pralesovou pranocí;
či nezmarný dotek, zrak
souměrný děs sepal tak?*

*V jakých hloubkách nebeských
planul zápal očí tvých?
Křídla na nichž prahnul výš?
Plamen v hrsti sevřel, týž?*

*Které rámě, dovedné
spřadlo v šlachy srdce tvé?
A když srdce začlo bít,
hrůzná dlaň? Tvé tlapy mít.*

*Kladivem? A řetězem?
V jaké výhni dal ti vjem?
Kovadlinou? V kleštích as
sevřel smrtící tvůj d'as.*

*Hvězdy svrhly kopí svá,
zaslžela nebesa:
zdali hřeje to či zebe,
stvořit beránka, pak tebe?*

*Tygře! Tygře! Planoucí,
pralesovou pranocí;
či nezmarný dotek, zrak,
souměrný děs sepal tak?*

Báseň *proroctví nevinnosti* s jejím proslulým úvodem Blake napsal v roce 1803, ale za jeho života se nedostala na veřejnost. Teprve roku 1863 vyšla obsáhlá kniha *Život Williama Blakea* od Alexandra Gilchrista. Ta v prvním svazku líčí život, ve druhém představuje dílo. Díky ní se Blake stal slavným, začali se o něj zajímat laici i znalci, inspirovali se jím umělci. 106 let po narození Blakea bezvýznamného se zrodil Blake hvězdový. Na počátku tisíciletí se umístil na 38. místě v anketě *BBC 100 největších Britů*, první mezi výtvarníky, z literátů druhý po Shakespearovi.

František Houdek

Ancient of Days (kopie K, Fitzwilliamovo muzeum v Cambridgi), na obrázku je tyranský bůh Urizen, tvůrce zákonů spoutávajících lidstvo (jméno *Urizen* je rovněž Blakeův novotvar):

*Čas od času dělil a měřil
v devateré tmě prostor po prostoru,
neviděn, nepoznán;
změny vyvstávaly jako pustá pohoří
zuřivě zbržděná černými víchry rozvratu.*

Kulinářské cestování v čase

Ukázka gastroglosy z knihy *Vidličkou po mapě*

George Orwel, sci-fi autor. Veličina dystopických románů

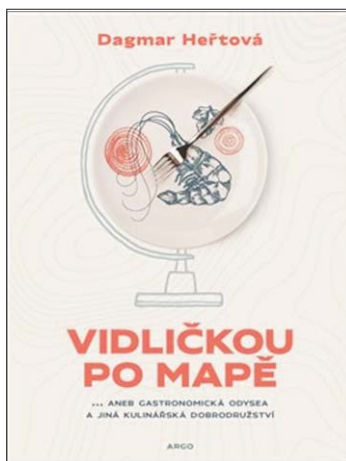
Frajserská omluva Georgi Orwelovi po 70 letech za „nehodný“ recept na pomerančový džem

Britského spisovatele Georga Orwella, autora románu *1984*, nemusím představovat, ale že bude mít místo i v mých gastroglosách, to by mě vůbec nenapadlo. British Council se ale po více jak 70 letech omluvil literárnímu velikánovi za odmítnutí eseje zamýšlejícího se nad kvalitou britského jídla. Do ikonického džemu ze sevillských pomerančů přidal moc vody, a hlavně přemíru cukru! A ten byl v té době ve Spojeném království na příděl.

Co ani pan Orwell netušil

Dovolím si další literární úrok. Nelze psát o Orwelovi a nezmiňit se o dystopickém románu *1984*. Kolikrát jsem již přemítala, že kdyby autor věděl, co současníky čeká a jaké budeme mít zkušenosti s heslem *Velký bratr tě sleduje*, asi by se z toho při své povaze zbláznil.

Ani při svém nadání nemohl tušit, že jednou budou na polských jatkách umístěny TV kamery. Že proti nekalým prakti-

kám personálu se podobně jistí řada majitelů restaurací, že technika bude sledovat pohyb hovězího steaku od pastvy po vzpomínaný jatkách přes mnoho státních hranic, do skladů a přes kuchyně až po talíř.

Že sociální sítě nás znají lépe než my sami sebe. Že vědí, co nám chutná, co nemůžeme, po čem toužíme a třeba jakou máme nadváhu. Že chytré hodinky a telefon odhalí, do které restaurace jdeme, s kým tam jsme, co si dáme a jak dlouho se zdržíme. Že za funkční EET nebyl problém zjistit, kolik rohlíků prodala prodejna smíšeného zboží v Horní Dolní mezi snídaní a obědem.

Dost, raději se nebudu pouštět do dalších úvah, ještě bych propadla „blbě náladě“ jako po prvním přečtení románu *1984*. **Dagmar Heřtová**

Odposlechnuto

Zrovna jsem v Londýně a asi takhle: Na rozdíl od ČR tady patří k dobrému tónu být propalestinský...

Ale stále častěji tu slyším: „Proč se mají problémy jiných zemí řešit na našich ulicích?“

Což je – obávám se – otázka, kterou si kladou příliš pozdě a upřímné odpovědi se bojí.

Matyáš Zrno

Ještě nějaký čtenář Interkomu neslyšel nebo nečetl o Mortovi a o divadelním představení Divadelního spolku Lázně Toušeň? Vzhledem k tomu, že jsme o tomto divadelním „kusu“ psali již několikrát (IK 2015, Nominace ASFFH za r. 2015), zdá se mi to téměř nemožné. To představení jsme viděli čtrnáctkrát. Než došlo na patnácté zhlédnutí, přestali Morta hrát. Smutné. Co s tím? Dlouho jsme si nevěděli rady, až se stalo...

Tento článek ale NENÍ o Mortovi. Ale o divadelním „kusu“ ...

STOPAŘŮV PRŮVODCE

v podání divadelního souboru Židle. Byli jsme už na několika jeho představeních, například *Otec svého syna, aneb vše pro firmu, Mátový nebo citron* (viz také IK 1/2017) a *Království 1. třídy*. Byla to pěkná představení, pobavila, ale to, co divadelní soubor předvedl tentokrát, to se s předchozími představeními vůbec nedá srovnat. Tentokrát to bylo ne o jeden, ale hned o několik levelů výš. Nebylo to jen výběrem sci-fi tématu, ale hlavně a především hereckými výkony, oproti předchozím představením nesrovnatelně výpravnější scénou a hlavně,

PO GALAXII

hlavně kostýmy. Soubor předvedl neuvěřitelnou práci a úsilí a vybavili se na to skutečně skvostnými propracovanými kostýmy. Všechny byly nádherné, ale zejména musím pochválit vogony, experta ze stavby planet z Magratei, myši a úplně geniálního dvojhlavého Zařoda Biblbroxe, To prostě nemělo chybu. Scény s „vypravěčem“, pouštění „videa“ ze stavby Hlubiny myšlení, recitování vogonské poezie nebo konferenciér uvádějící konec vesmíru, to se prostě musí vidět. Musí. A ne jednou. Už aby to zase hráli. Nevím, jestli se nám to povede zhlédnout 14x, doufám, že to ještě nejméně tolikrát hrát budou...

Děj zde nemá smysl popisovat, protože Adamsovo dílo se dá ve stručnosti vylíčit jenom doslovným opsáním knihy, ale pro ručníkem netknuté lidi doporučím s laskavým svolením Židle text z divadelního programu.

Zeměplocha je pryč, je tu Magratea....

Starknest

Za Piotrem Rakem

Piotra jsem v posledních letech pravidelně potkával na Bilconech, vždy jsme spolu prohodili jen pár slov, protože má schopnost porozumět polštině je prachbídná, ale i to málo stačilo, abych poznal, že jde o mimořádného a mimořádně dobrého člověka, bude mi chybět stejně jako lidem, kteří s ním proklábosili celé večery. **ZR**

Ještě před několika léty jsem bral rčení o tom, že život se ti definitivně láme k horšímu, když začneš dostávat více parte než pozvánek na svatbu, za velice vtipné. Až do dnešního dne, kdy mi Aleš Koval sdělil, že zemřel Piotr Rak. To jsem slovy Monty Pythonů (mimo chodem, Piotr Rak je měl stejně jako já velice rád) v plnočelné nahotě pochopil, že toto rčení není vtipné, ale drsně pravdivé.

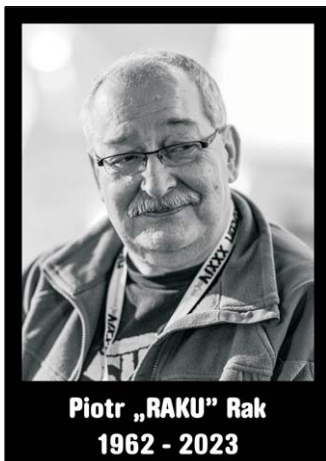
Bohužel, Piotrovi se život definitivně zlomil. A že to bylo právě v době, kdy si připomínáme památku zesnulých, je jen scifistickou třešničkou na dortu jeho života. Piotrova předčasná smrt mě hluboce zasáhla. Není důležité, jak dlouho

jste se znali, ale důležité bylo to, co jsme spolu zažívali, on jako Polák a já jako Čecho-Šlonzák, když jsme se setkávali. Možná proto jsme měli k sobě tak blízko. Vedli jsme spolu sáhodlouhé, neskromně plnohodnotné hovory nejenom o životě, ale hlavně o sci-fi ve všech jejich podobách a nuancích okřeověné Piotrovými neuvěřitelně podnětnými a vtipnými poznámkami a postřehy. Piotr měl toho neuvěřitelně mnoho načteno a nakoukáno. Mnohdy jsme spolu klábosili o sci-fi až do rána. Uvedu jeden příklad, jak sarkastický Piotr byl. Když ještě neznámý polský autor Piotr Witold Lech začal psát své příběhy o Rokhormovi z Aron, tak Piotr Rak konstatoval, „... že by si jeho příběhy měl důkladně přečíst Andrzej Sapkowski, aby věděl, jak se píše vynikající fantasy“. V poslední době jsem sledoval Piotrovy postřehy a informace o dění ve sci-fi prostřednictvím jeho facebookové stránky. Ale i tak jsem si nad každým jeho postřehem a informací vysloveně rochnil blahem.

Rozepisovat se o legendách a o všem, co pro nás, obyčejné scifisty, udělaly, je opravdu téměř nemožné. V každém případě o nich platí totéž co o hrdinech – že to jsou lidé, kteří zbytečně brzy umírají, na rozdíl od nás, kteří zbytečně dlouho žijeme.

Petře, sedící někde tam v černé tmě nad námi na okraji horizontu udalostí černé díry uprostřed naší Mléčné dráhy se šibalským úsměvem na rtech, budeš mi setsakramentsky chybět...!

Ditmar Chmelář

Piotr „RAKU“ Rak
1962 - 2023

NON FICTION

Carl Sagan

Svět ve stínu démonů

Věda jako svíčka v temnotě

Jak se máme inteligentně rozhodovat ve světě stále více ovládaném technologiemi, když nechápeme rozdíl mezi pseudovědeckými mýty a ověřitelnými vědeckými hypotézami? Carl Sagan, laureát Pulitzerovy ceny a významný astronom, zastává názor, že vědecké myšlení je potřebné nejen pro hledání pravdy, ale i pro dobro našich demokratických institucí.

Za tuhle věc jsem tak trochu spoluzodpovědná, takže nestranost ode mne nečekejte. Fakt jsme to chtěli přeložit, protože jsme si fakt mysleli, že je to fakt potřeba. Fakt. Jenomže o fakta, tedy jenom o fakta, ve vědě nejde. Věda je metoda přemýšlení o světě a následné testování hypotéz, ne pouhý soubor faktů, poznatků, o nichž jsme přesvědčeni, že jsou správné.

Na jednu stranu je děsivé, že se aktuálnost knihy za téměř třicet let od jejího vzniku prakticky nezměnila, a to ani na poli kontaktů ufo, konspirátorů, kreacionistů či alternativních léčitelů. A něco se v tomto ohledu dokonce změnilo k horšímu. Lidé nejenže stále věří tisíckrát vyvráceným nesmyslům, ale ještě si bonusově přidali nové a mocně je šíří s využitím výdobytků nejmodernější vědy a techniky... kterým vlastně vůbec nedůvěřují, případně je stále považují za vynález d'áblův.

Na druhou stranu je její aktuálnost navzdory stáří osvěžující připomínkou toho, že právě taková věda je: ať už se soubory současných poznatků či pseudopoznatků a, ehm, „alternativních faktů“ vyvíjejí nebo zůstávají stejné, to, jak je můžeme otestovat a vyhodnotit, se ve svém principu (nikoli nutně konkrétních metodách) vůbec nemění.

Démon tak zůstává aktuálním:

- pro skeptiky a vědce bojující proti pseudovědám pro připomenutí, že v tom nejsou sami a že to má smysl
- pro intelektuály, aby na chvíli vykoukli ze své bubliny a uvědomili si, že tu opravdu pořád máme lidi, kteří věří na placatou Zemi, ještírky ovládající lidstvo či účinnosti tisíce a jedné podoby hadího oleje
- pro veřejnost, která třeba tápe, jak si přebrat výpověď „vědce 1, který říká tohle“ vs. „vědce 2, který říká tamto“,

a jestli je tenhle souboj vědců vážně tou vědou, které mají důvěřovat

- pro novináře, aby s předchozím bodem přestali. Ideálně včera. Dík.

A tak vůbec.

Fakt je to dobrá knížka, zkuste ji.

Lenka „Jelena“ Příplatová

Carl Sagan: Svět ve stínu démonů, Epocha 2023, překlad Jan Pavlík, 512 str., 599 Kč

